Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 21 ИЮЛЬ, 1984 ШУ. ◆ № 87 (6965). ◆ Мах 3 кап.

Советски ялх космонавт ва «Салют-7»—«Союз Т-11»—«Союз Т-12» яхача орбитальни комплекса борта тIа

ТАСС хоам

1984 шера 18 июле московски хенах 23 сахьатя 17 минотехь «Союз Т-12» яха космически кема дIахеттад Леонид Кизима, Владимир Соловьев, Олег Атьков юкъе а болаш йолча экипажа лехкача «Салют-7» — «Союз Т-11» — яхача орбитальни комплексагIа.

Кема дIахеттачарга герметичностага хьежачул тIехьагIа, Владимир Джанибеков, Светлана Савицкая, Игорь Волк «Салют-7» яхача станце помещене чу дIачубахар. Лаьттана юхерча космически ара «Салют-7» — «Союз Т-11» — «Союз Т-12» яхача Iилма - тохкама комплекса борта тIа болх беш ва цхьа кхалсаг юкъе а йолаш вола ялх советски космонавт.

Цхьана беча лаьцкъа программина юкъе боагIа технически технологически эксперименташ, лаьттан тIехезери цум сурташ дахарн, медико - биологически, астрофизически, кхыдола хьалкамаш.

Телеметрически информаце дашеех, «Салют-7», «Союз Т-11», «Союз Т-12» яхача Iилма - тохкама комплекса борта тIарча системаша болх лерттIа бу. Леонид Кизима, Владимир Соловьева, Олег Атькова, Владимир Джанибекова, Светлана Савицкая, Игорь Волка могашал дика я.

Социалистически яхьа дневник

АВГУСТ БЕТТА ЧОТАГIА

Шера пхе эзар метр буру тохара тIехьа шерра социалистически яхь йоаршаьча Горячеводски бурув тохара балхий управлене бурувдеттарашта цхьаннха бутт дIабахийтабац пятилетка диъалагIча шера шоаш тIаийца декхараш дикка тIехкхоачаш да деш. Цудухьа республикерча бурувдеттарашта юкъе хадленза хьалха латташ хьабоагIарех ба уж. Бурув тохара ворхI бетта план тIехкхоачашъярах рапорт деннад цар 10 июле, цу денга кхачалехьа планал совгIа 400 метр гаргга бурув а тохаш. Цу юхедисача тIаьхь дийнахьа тIабоагIача августе бетта чотагIа кхы а эзараш метраш бурув тохаргда цар.

Къахьегама овсарле планах даьрхIачул 22,9 процент ланхъьай. ХIара станойада бетта бурув тохара сухала задани 107,2 процент кхоачашъяьй бурувдеттарашта. Бурув тохарга дIабода мах лохбарах цар кходаьд 695 эзар сом. Химически реагенташ, электроэнерги, утяжелитель, кхыйола материалаш кхоарах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах планал совгIа цхьа миллион 32 эзар сом пайда баьб цар пачхьалкхена. IIоай производстве кьохкамаш тIа-тIа дикагIа хулийташ, хьинаре къахьегаш ба уж ух декошка Админсеро Василий, Чернов Григорий, Дроворубов Александр кертерча латтача бригадий коллективаш.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯРАХ

Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене предприятеш юкъе яьржача социалистически яхье башхадиа толамаш доахаш хиларца белгалъюдаш хьайоагIа ух шера Грозненски ремонтно - механически завода коллектив. Ер шу доладелча дениз хIанзалехьа паччахьалкхен планал совгIа цар мах хала яьккхай 85 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци, задание совгIа арахийцай бIаь эзар сома маьха товарни продукции ах бIаь эзар гаргга сом мах бола нормативно - цIена продукции.

Уж толамаш доахача хьинар кхо це деш къа а хьегаш, социалистически яхье хьалха латташ я Абубакаров Мовладен Власенко Александрен кулгалдеча цехий коллективаш.

ДЕЙНА ЭША ТОВАРАШ — ДУКХАГIА

Культурно - бытовой гIуллакхашта халкъа эша товараш дукхагIа хилийтара, цар ассортимент шер а еш, уж дикагIа хилийтара деррига шоай низаш тIадерзадаьд «Дружба» яхача Грозненски картонажни фабрика болхлоша. Цудухьа дика ка йоалаш къахьег цар пятилетка диъалагIча шера. Ер шу доладелча дениз таханарча денга кхачалехьа планал совгIа цар мах хала яьккхай ах бIаь эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци, арахийцай 64 эзар сома маьха товарни продукци 30 эзар гаргга сом мах бола нормативно-цIена продукции.

Фабрика цехашта юкъе яьржача социалистически яхье дика хьалха латташ я Гиреев Висангирий керте латтача картонажни цехен Орлова Лидия Николаевнас кулгалдеча переплетни цехен коллективаш.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюро ший аргIанарча заседане хьежай профессиональни союзашка отчеташ хоржамаш дерца дувзаденна партийни организацешта хьалхашка латтача декхарех долча лерлага.

Заседане белгалдаьккхача бесса, мехка эттара дукхагIа мах чубоагIаш йолча общественни органиваце чакхъяла еваш йола отчетно-хоржамий кампани эттара йоакхагIа йола событи а хиина дIаоттаргья советски общества вахаре. Цо Iалашде деза шоай дукхха саьнаш дола функцеш кхоачашъеча профсоюзий инициативе лерраги дегIаухилга, производства планаш кхоачашъярах, социалистически яхь дегIаихувларах, коллективни договораш ниййса чакхдахарах, болхлошта хила доагIаш дола къахьегама, быта, салаIара хьалаш хьадарах, къахьегама коллективай хьамъехьарча Закона положенеш боаьоица кхоачашъярах бола профсоюзни комитетийн боахама органийн бехктоккам лакхбелга. Къастта терхам тIабахийтаб профсоюзий членаша отчетно-хоржамий собранешкеи конференцешкеи хьинаре дакъа лаца дезаш хилара, гIулакхий хьамъехьарча критикан самокритикан хьал хьадара, профсоюзни балха общественни гIулакхаш, стиль, формаш, эргаьха тоалра, профсоюзни демократи ниййса леладелга хьадехара.

Политбюро тIадилхад союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомашта, обкомашта, горкомаштеи райкомаштеи, юкъхьанцарча партийни организацешта отчетно-хоржамий кампани чакхйоаккхача профсоюзий советаштеи комитеташтеи ма йоггIо дар, мехка хьалхашка латто декхараш кхоачашдечара болхлой, гIуланхерча наьха, колхозхой, цар общественни организацей къахьегамеи политически хьинар дIахо айдела Iалашде а гIерташ. КертагIаьнкхад профсоюзни органашка хераш коммунисташ, общественни декхараш кхоачашлара хьокхам лун, къахьегамхой кьашташ бахьан, халкъа вахара хьал тоадара, вай Даьхен економически обороннии низ чIоагIбара лоаттабеча къовсаме принципиальни а юхабоарзбоацаш а хилара масал гойташ хила безаш хилар.

КПСС ЦК Политбюро белгалдеьккхар, профсоюзни организацешкарча отчетехи хоржамехи боаьонца доладе советски общества политически система цу лоархIамеча звеной балхага хьажар хургхиларех, управлене лениниски школа, боахама доал дара школа, коммунизма школа йолча профсоюзий лоархIам кхы а лакхагIа айбергхиларах шеде тешаш хилар.

КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советон тIаийцабаб хилеш бахьсовтIаш лораяра эггара эффективнегIча средствах цаI йолча кердача нестипидий производства технологех даьккъера Iилман техникачаш дIахо шердеча тIаберзабаь бола сочам.

Политбюро хьежар новкъостий К. У. Черненкой А. А. Громыкой ООН Генеральни секретарераца Х. Перес де Кульярераца вIашагIкхетарех цар даьча къамаьлийн итогашка. Цуцца дувзаденна дIаьхка а кертагIаьнкхадар, дунен халкъашта юкъера яхерамзле чIоагIъяра, машара, вай планета тIарча халкъаша вIашии гIулакхаш леладаре инструмент йолча ООН лоархIам лакхбара Советски Союзо дIахо а лаьца кийбергхилар дунен тIарча шоай политически лоархIамах а моральни авторитетах а.

Могаяьй новкъоста Н. А. Тихонова НРПК ЦК Политбюро членаца, Кампуче Халкъа Республика Министрий Совета Председателаца Чан Сииа яьча переговорий итогаш. Белгалдаьккхад вай мехкаша вIашии леладу гIулакхаш дIахо эргадаьха тоадари уж масса оагIорахьара кIоаргдара Советски Союза боаькагIа лоархIаме хеташ хилар, керда вахар хьадеча а цуя революционни толамаш лорадеча а вошал дола камучийски халкъ хьалляйца хилари дIахо йодача хала лударгхилари.

Политбюро йийшар Прагехиначча социалистически мехкий коммунистически болхлойи партей ЦК идеологически дунен халкъашта юкъерчеи дешашта болча секретарий совещанех йола информации, хIаьта шотта Бельге Компарте председателаца Л. Ван Гейтоца шийн хиначча къамаьлах новкъоста М. С. Горбачева баь доахм.

КПСС ЦК Политбюро заседане хьажа а хьена тIаийцай арахьарча а чурча а политикан цхьадолча кхача дейнаех йола решенеш.

«Союз Т-12» яхача космически кема экипаж. Аьттехьара аьрдехьа: экипажа командир, СССР летчик-космонавт, Советски Союза шозза Турпал Владимир Александрович Джанибеков, космонавт - тохкамхо, СССР заслуженни летчик-, испытатель Игорь Петрович Волк, бортинженер, СССР летчик-космонавт, Советски Союза Турпал Светлана Евгеньевна Савицкая.

В. ЧЕРЕДИНЦЕВА сурт, ТАСС фотохроника.

ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикей хьадер дукхагIеи хилийта!

ОАРЦ ДАЛА!

Тийрка хий... Шолжа чу ухийт

«Оарц дала! Хий доацаш дисад тхо. Йоаш латт культураш!», аьнна хоам бар Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза правлене. «Ай, фу хиннад цига. Тийркагахьа юхадийрзад - хьогI Алханчуртски канала чура хий?!», аьнна шенбаьлар Нохч - ГIалгIай АССР юртбоахама министерства специалисташ.

Из дар 19 июле, IуIрийна. Из гIулакх тахка волача цу министерства мелиорацей хини отдела начальникаца Шахбиев ТIахIирца со а вахар. Ши кIира совгIа даьннад йIовхал а латташ дегIайоагIача культурашта чIоагIа хий эша.

Первомайская яхача станице дIа а дала АМООС канала участка начальникаца Хатуев Зайндела къамаьл хул тха. Цо хьахьокх канала чура боахамашта нормагIа дIатела дезаш долча хина цифраш. ХIаьта Ленина цIерагIча колхоза цхьан секундах дала доагIар 342 литр да.

— НормагIа дала доагIаш дола хий дIакхоачийт оаха, — йоах Хатуева. — Цу гIулакха тхоашта могар деш а да тхо.

1 Мая цIерагIча колхозера IотIехдала дезаш дола хий IотIехдоалаш хилар бакъдир цигарча № 12 йолча поста начальника Евлоев ГIаьзе МаIнса а.

ТIаккха тхоашца Хатуев а волаш долх тхо 1 Мая Ленинен цIерагIча колхозашта юкъе дадача боахамаша пайда ца эцаш хий доадой хьаьна. «60 лет Октября» яхача совхоза система лаьттана кIал гIолла хий доагIаш я. Зайнде яхачох совдаьнна хий кха канала чу а додаш. Ингта къайлаь система я ГОМС ар а. Цига догIана хьасапеш насосаца хий деттар баьцадаарашта. Цу боахама директор Боровик Яков Васильевич а волаш хьежа тхо цар хин системага. Хий Iоухийташ цхьаккха моттиг а ца нийсйолийташ шоай гIуланкхаш деш боахнар боахама болхлой.

Цигара даьча долх тхо «Родина» яхача совхозе. Лаьрххlа хьалхьа хин система я цу боахаме. ДогIана хьисапе баьцадаарашта хий детташ массеха агрегат йоалар кхай тIа. Цхьа моттиг нийсьлаьяр цига а хий Iоухийташ. НормагIа доагIачул кIезагагаI дар совхоза шийн кхашка дIачуухийта хий.

«Аргунский» совхоза дар дIакъаьмтача гучадаьлар Ленина цIерагIча колхоза кхашта лаьрхIа цхьан секундах Iододар 450 литр совгIа хий хилар. ТIаккха хIана дьакхад колхоза правлене оарц?

Тхо Iододх канала йисте гIолла. № 1 йолча цу колхоза бригада кхашка хий Iочудохийташ йоле шлюз хьайийлла латт. Цига Iочуйода секундах 150 литр. ДIахо Iа гаьна даьлча кхо шлюз кхы а яр хьайийлла. Цига а Iочудодар секундах 100 литр гаргга хий. ХIаьта канал Iокхоачалуча IотIакхоачар секундах 220 литр хий. Цок 200 литр къамиIашта дIачудиллададар, юхадиса 20 литр... Шолжа чу Iочудохийтар. Цига ягIача шлюзах доалла цхьа эIамига дахчала улг дIа а даьнна, Iоухаш латтар хий.

— Оаха чан лаьттен тесса дIа-м хиъер ва моттиг, бакъда, цхьа сахьат даладехьа юха а Iоух хий, — аьлар цига тхона хьатIаенача № 2 йолча бригадерча колхозхочо Бессарабова Мария Александровнас.

Духхьал из эIамига улг дIа ца тохарах цхьан сахьатах 72 эзар литр хий Iододар йокъала кIалйиса ягIача культурашта дIа ца тохаш!

Колхоза кертерча гидротехника Байсаев Сайпеза а правленерча цхьаккха сага а дош хийттадац цох. Цул совгIа, цхьайола шлюзаш а яр хотташа дIайиккъа. Болхлоша яхачох, транспорт а йоацаш гIаш лел гидротехник. Колхоза правлене йоакхо яьпш цунна штате эшаш бола болхлой хилийтара а. Алханчуртски канала чура хий дехкеш цаIн аха эзар совгIен низал Аргунерча системера хий декхаш лаьтта да цу колхоза.

НормагIа хила доагIачул совгIа 110 литр а долаш, секундах 450 литр хий доагIаш хинча торо хулейт эггара сагоатагIа хий эшаш йолча культурашта цхьаркхоа дика кхоачам бе. Цу гIулакха а лаьрхIа уйла ца хьоастаьвац колхоза правлене, къоастаьвац хьалхен тIехьен хий дала доагIа культураш.

Тхоашта бIарга мел даьдараш дIалийнар оаха колхоза председателага Курушин Николай Ивановичагеи колхоза парткома секретарага Висултанов Шамханагеи. Цар дош делар цу гIуланкха хила йоагIаш йола порадок хилийта а дIахо йодача хана цу тайпара хий доалеш йола моттиг ца ниййсъялийта а.

С. АУШЕВ, спец. корр.

Цкъа яздаьчох цIаькха а

Фу хувцаденнад?

ЦхьайттазагIча пятилетка хьалхарча яхь пере кхачашьалкхенга хьайбай продукци йоахара гаьнна тIехьаюсачарех цаI а Сунженски района «Заветы Ильича» яха колхоз. Чакхдоаьнача цу яхь шера ах совгIа мара кхоачашъяьац шура йохара план. Кхы дикагIа дац дулх декхара гIуланкх а. 100 Iатта тIехьа 41 Iасилг мара хьалхедадац дIадахача шера.

Из дуккаш яр ух шера февраль бетта тха газета тIа кепатеха «Беха тIаьнча ханд» яха статья.

Фу даьд боахаме шина уж кхоачашбоарам дIадахара, хьайбаш Iаьсера дахара лиита хийчлу колхозхой?

Масса оагIоага диълача а, хьайбай продукци яьккхара тIехьаюсачарех хила йиш йолаш яцар «Заветы Ильича» колхоз. Деррига а колхозо кхоабе доахан 620 корта мара бац. Царех 200 бетта етт ба. Уж Iаьгара доахаргдолаш эшшача боарамагIа доакъар Iалашде а ахкан замалахьа хьайбеш доажаде а торонаш я укказа. Боахамо леладу 1292 гектар лаьтта. Цох ах совгIа дараш — 698 гектар оахаш а юртбоахама культураш дIаюша да. Силос, ча, фураж Iалашъе йиш я цу кхашкара. Цул совгIа, ахкан замалахьа хьайбаш доажаде даьгIенаш, хьекха цонаш я укказа. Цар дIалоац 400 гектар совгIа.

Хьагучча бесса, колхоза долча хьайбашта эша доакъар Iалашде торо йолаш я. Цхьабакъда, хIанзалца царех бизза пайда эцар-м ала йиш яц. Йоакхо да ярга хьежжа, хIара шер-шера доакъар ца тоъаш Iаьгара дийннад хьайбаш. Кхычахьара кийзеш хьатIакхухьача доакъарга дIадодачуна хьежжа, цхьа пектнер шура йовккхаш дIаахийтара шозза дукхагIа хIана дац, аьна да. Иштта дулх доаккхаш дIаухийтар а планал дукха а тIех хинад.

ГIулакх, дIахо да йиш йолаш дацар.

Из тоадара фу даьд укказа?

Колхоза правлене, партийни организаце беррига тергам тIабахийтаб доакъар Iалашдара. Цар дерий цхьан шеран ах шеран кхоачам хилаьа доакъар Iалашде. ХIанзалца пайда ца эцаш СомегIаче яхача моттига яьдай 150 — 200 гектарага дIакхоачаш йола цонаш. Укказа лакха а листа а буц хьекха болабеннаб колхозхой. Доакъара база тоаяра по чIоагIа новкъостал дерга. Хьунашта юкъа, босешка яхь моттиг йитад хьахьекха йиш йолча буц хьа ца хьокхаш.

Доакъар Iалашдара вIашагIъеллай лаьрхIа звено. Цунна кулгалдеш ва Н. М. Хутиев. Доакъар Iалашдеча низ ца кхобеш къахьегаш ба колхозхой А. С. Алиев, В. Х. Заигиев, Р. Г. Булгучев, кхыбараш.

Йоа ца еш, доагIеш вIаш ца йохийташ хьайбашка Iа доаккхаргдолча йола IотIаувзаш боахк колхоза шофераш М. З. Фаргиев, В. М. Фаргиев, Б. Галихаков, кхыбараш.

Доакъар Iалашдеча вIашагIъеллай партийни группа. Цунна кулгалдеш ва балха опыт йола коммунист В. Белхароев.

Хьайбаш Iаьгара дахара 250 тонн йол Iалашъе езаш я. Массава оарцагIа а ваьнва, хIанзале кийчъяьй 250 тонн сенаж 50 тонн йоли.

Соахка силоси сенажи лаьттагIа йоалача хана гIалаташ дуалийтарах ахапел дукхагIа хIана дац аьнна дайра из доакъар. Юхедисар а хьайбашн даа тугаш дацар. Из гIулакх ух шера ца хилийта хьежаб укказа. Сенаж цIена а мел эша компоненташ йолаш а кийчъяьй.

Хьайбаш Iаьгара дахара сенажи йоли йоацаш эшаргья 2000 тонн силос. Цу гIулакха 130 гектара тIа хьалиIаш вIайийнад. Хетаргахьа, из план а кхоачашъе вIаштIехьдаргда колхоза. ХьажкIаш дика хьалтIаьнна, оасар доацаш цIена я.

ХIаьта кертерчох цаI да Iалашдаь доакъар ма етташ дIа-са кхухьаргдоацаш лорадар. Цу гIуланкха а уйла яьй укказа. Юкъерча звенох бола специалисташ чу а боагIаш, ден а бус а ха дергдолаш график оттаьй. Доакъар лораде араьйнача группана машин лу.

Кагий доахни дотачарех хьакъоастадаь, доажишка хьалдигал. Детташ дараш ЛаргбIеве яхача моттиге да. Укказа хьайбаш леладе ахкан лагерь яьй, доярканта эша хьалаш вIаштIехьдаьннад.

ДикагIча оагIорахьа хувцалуш доагIа колхоза гIуллакхаш. Кхоачашъяьй паччахьалкхен шура йохкара ах шера план. ПланагIа 85 тонн хила езача, 103 тонн ехкий. Иштта кхоачашъяьй дулх дохкара план а. Дика болх беш ба доярканш Галаева Мадина, Педиева Фади, кхыбараш.

ХIаьта а хила дезачунга хьежача, гIулакхаш доагIача бесса тоадала гаьна да. ХIара кхоабача Iаттатара денга бусо йоаккха шура йиъ литрега дIакхачац, хьалхарча шерашка яьккхачул из дукхагIа яле а. 100 Iатта тIехьара 59 Iасилг мара хьалъоастадаьдац. Цу тайпарча хьокхамашца кхаь шера тIадиса декхараш дIатокхалургдац боахама.

Фу бахьан да хьайбай продукци кхтта лоха хилар?

— Дикача фух дола доахан дIакъайстад, — йоах ферма заведующе Т. У. Дзангиева. — Iуйца дукха да памогаш, къаденна доахой. Хайра шура лац цар, дукха Iаьхара дус.

Пензера йица доаладаь сементальски фух дола 43 бежан. Уйла еш ба колхоза кулгалхой цIеча фух дола кхы а 30 бежан яца.

Цхьабакъда, дикача фух дола доахан ийдар пайдане дац, доагIаш дола доал цара ца дой. Хьалха а кийдар укказа цIеча фух дола 180 шинар. Уж лерттIа ца кхабар, зоотехникарий гIулакхаш ца дар бахьан долаш, бруцеллез а кхийтта дукхагIа дараш дIадаьлар, юхедисараш мичад хоаш дац. Цу тайпара хIама ца хилийта хьажа беза колхоза кулгалхой а специалисташ а.

ХIанзале а тохабала беза фермашта ремонт яра, хьайбашна Iа доаккхаргдолча IотIаоа деза доакъар, кхом беш дуаде деза на.

М.-В. ЦИЦКИЕВ, тха спец. корр.

ЙОАКХО А ЕШ, ДОАГГIАР ХЬАДЕХ

Мух хьакха йоленнай Назрановски района «Октября 40 шу» яха совхоз. Ялат дика хьайгьад, плана гIа гектара тIара 20 центнер мух баьнка лаьрхIача, чуэц 26 центнер.

Ялаташ чуэцаш, ча, йол тIаоашш комбайнерашта, механизаторашта — кхашкарча станашкарча беррига болхлошта — тIаьаттар атта дуьнъ дац, бытовойн культурин гIуланкхаш миштa ду царна?

Болхлоша деакъийа хIама дуа ха яр ТIой-Юрта юкхе уллача уборочно - транспортни комплексе тхо кхачар. Коа латтая керда хьатIадеча бешка йизза хий, хьалтекха йоаллаш массеха умывальник, хьалдадаш цIена гаташ, хIара умывальника уллув улга тIа латташ сапа дар. Сихбенна кулгаш юкъ дулаш, хIама даа кийчкуш болхлой а бар. Ара фега хIама дуаш дикагIа доландаь, Iы деш техача чытара кIал шин оагIорахьа IотеIхадар истолаш, дехьен сехьен ардакха гIаьдиш а тохаш.

Хьалаш-м во дац, кхача машлаб-теш? Цунга хьажар духьа хьедевар тхо кхача IооттабIалаца. Ворш йиъ боалдаше а вермишела гарнир а йолаш кийчдаь дулх хьалхашка дера болхлошта, цул совгIа, цу дийнахьа цар истоьла тIа яр керда нарсаш, хох, морковь, кхыдола байдадараш. Уж дерригаш а кхычахьара хьатIаьнхахьа ца дезаш, совхоза шийн бешара дар.

ХIаьта из цар хIара дийнара кхача хилара тешал дош...колхозийкх...а болхлоша шоаш а.

Шоана гучуд совгIа IуIрийна, сарахьа вахка, чай, цуна кхалле керда хIама хула тхона, хьахиш IалаьхаIе дика -да, тхога лерттIа болх байтара эшаш мел дар доаш да-ах, яхаш дувзар комбайнера Половников Мусас, механизатора Евкуров Абос, кхыбараша.

ХIаьта цу кхачанга доагIачох 50 процент мара хIал а хьокхадац болхлой. Из бIайха, чамбола кхача цайна кийчбеш а шоашкара хова гIулакх гойташ а яр къона шин кхалсаг — повар Аушева Мовлатхан шун гIонча Дударова Фатиман. Массане баркал йоалар царна.

ХIама дайтарца доалаш мичах болхлой йоакхо елга, цар дIахорча хьалашка тха дагадехар тхона.

Хоза дийза маьнгеш а долаш, салIа моттигаш а йолаш дехьеи сехьеи ши цIагa а долаш вагончик латт стане, хIаьта мел эшаш йола медикаменташ чуйолаш медицински пункт я цу чу. Мехсестрас комбайнерий артерялани давлене йисте, цар могашалга хьежа мара уж балха тIа дIатIа битац.

Массайолча оагIора болхлочун йоакхо елга хоаргдолаш да хIара дийнахьа станашка промышленни яхалаьна товараш чудолаш пинь автолавка латташ хилар. Промышленни товараш чудоаьа автолавка кхуьлача Аьбогачеи Аьхьада йохк «Тхоашта могар ду оаха болхлой хьашташ дизза кхоачашдаре, эттара дикагIа йолашо товараш комбайнерашта, механизаторашта, доярканшта кхухь оаха».

Аьхьмад баьлувра, цун автолавка чу Iала ьма те хоза тайп - тайпара мотта кисеш, ахкан а Iаь а замалахьа буахабу кхалнахьа а маIача наьха а гIирсбар, уж яр тайп-тайпарча хозача кIадах яь импортни сафаваш, халаташ, пальтош, кетараш, метта тIа теса гаташ, импортни пикая, кхыбараш.

Теркал да деш дуташ дацар къахьегамхой культурни хьашташ а. Яхь экран тIайоача улга юхе латтар хIара дийнахьа керда газеташ чудоахкаш тIормаш тIадоахха улг а. Истоьла тIа дадар журналаш, дехьагIо латтар шахматаш доминош тIайола истол. Культбригада а агитбригада а укказа хулеш хилар баьдеш дар къахьегамхоша даь къамаьлаш: «Тхона Iалаьмате дукха езаш йола Айдамирова Марем юкъе а йолаш артисташ баьхиабар тхо долча дукха за йоалаш».

Геттара дика дар Евкуров Лахана кулгалдеча тракторно - полеводчески № 3 йолча бригадера хьалаш а.

Укказа хьадоагIаш чудиала хий, лувча шинъ моттиг йолаш душевой яр. Коа ягIар механизатораша шоаш дIаегIа шийла Iы деш йола гаьнаш.

«Октябра 40 шу» яхача совхоза кхашнарча станашкей бригадашкей гIолла чакхдаьлча бIаргадайнар гIадвуташ дар. Летхьадар къахьегамхой, царех хIаравар шоай хьашташ дизза кхоачашдеш хоаш вар.

Къахьегамхой йоакхо ярал совгIа, царна юкъе цар хьаштанка, эшачунга, доацачунга хьожаш бар совхоза кулгалхой. Хьекха мукх чуберабеш боал боаьнкача юкъе латтар совхоза керттера агроном Дзауров, старашха вар рабочкон Кусиев Хуран, хIаьта совхоза директор Аушев Абукар цхьанне хьара ваьчe войнахакье а волаш лелаш вар. Совхоза конторе саг вацар бухгалтер воацар, кхыметтех цу чура болхлой а свеклашта оасар дий боахнар.

Наьха йоакхо ярца хьежа лел совхозера гIулакхаш а. Ах шера планаш тIехкхоачашъяьй.

Къахьегамхочунна доагIар инитта дIа а луш, цунгара доагIар хьадехе болх массаза а дика леларгба.

Хь. АУШЕВА.

ПАРТГРУППАШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Коммунисташа ледарло ю

Закройно - подготовительни цехах ерригача предприятие дог да, аьлар ухх деношка Назрановски трикотажни фабрика цу подразделене коммунисташ шоай отчетно-хоржамий собране вIашагIа кхийтта. Къамаьлаш деш болаш, Цхьа-дале, цу цеха къахьегамхоша шоай ханнахьа ло а баьккха хIамаш яьха дIа чу ца лойя хьале хIама доадаш багIаш хул швейни цехашкара болхлой, е, вешта аьлча, ерригача фабрика болх юкъагIбус. ШозлагIа-дале, цар лерттIа уж ца йоахаш дIачуелча вокх цехаша хьаю продукци брак йолаш хул.

Шера партгруппас баьча балхах доклад яьча Баракоева Хьавас белгалдаьккхар, боахама а коллективе бу политико - кхетама а болх тоабаре тIалерзадаь цхьадола гIулакхаш чакхдоахаш хиннилга. Соахка хIамаш йоахачар яь брак 25 процент кIезигьелар цул хьалха дIададахача шерачул, кIезигагIа йоаю материал. Группа болх тоабара гIойле хулийташ хIама хилар партгруппа отчетага фабрика партбюро заседание ладугIаро. Цул тIехьагIа болх тоабаре мероприятеш отта а яь чакхйоахаш хилар. Керттера терко тIаухийтар хIамаш дикагIа йоахилга Iалашдара, из беррига болх боагIача тайпара вIаштIехьбаннхара. ХIаьта цу гIулакха воаькъарло еш да хьайолча хана хьачутеIаш дола полотно дика ца хилар. Из браковация доллалие а болх юкъагI ца бетар дукха ца боалаш цар из хьайдеш йола моттигаш а ца йисълу.

ХIаьта а дукхагIча даьлче бехке вай лоаш да, аьлар отчет дача. ХIамаш яхара истолаш тIа дехна мIадаш шорал цаI йолаш хургдолаш хьахоржилга, уж тегача хана царца мел эшар хулга Iалашдара оарцагIа ца доале швейни цехашца барт вIашагIкхетаргбац вай, хIаьта уж хьалха санна дIахо а леткъаш хургья.

— Цар вайх доаха бехкаш ниййса хилар гуччахьа дIа ца аьлча далац вай, — аьлар мастера Ордханова Фатимас. Цул совгIа цхьайолча закройщицашта шоай нормаш а кхоачанъяц. Болх тержам а хьаькъал а тIадахийта лерттIа цхьачар хьа ца бар бахьан долаш хIамаш стандарто дIа ма деххара яхац. Иштта, Евлоева Хадижата майнаш цхьан размерагIа хургйолаш хьайоахаш хиннияц. ТIаккха уж юхатоаеш ха а низ а боабе безаш хул. хIаьта дуккхалраш тоае йиш йоацаш юс. Цу дерригие доккха зе ду.

Закройщицас Могушкова Iайшета белгалдаьккхар, хIарцахьа яь крой тхо юхатела даьлча уж 20 процент кIезигьелар, аьнна.

Из болх уххаза хьадда лостам болаш тIагIерттал беш боацилга гуш дар собранешка къамаьл даьча коммунисташа дийцачунга хьажача а. Администраце, партбюрос оарц даккха деза моттиг оттача цу хьагIехьа цкъара чакхдоахача гIулакх кхоачамхилац. ХIаьта цеха администраци, коммунисташ уххаза хIанзалца шоашкара доагIар деш хинна боацилга шеко йолаш дац.

Докладчика даьра дийцадисара къаьхта фуд ховргдолаш дийцаккар цеха болх а коллективера морально-психологически хьалаш а тоадарах лаьца.» Къахьегада, технологически дисциплина техкераш шортта болаш бале а цхьаь цхьанне цIа дисхалзар. Кхьметтел уккхаза къамаьл даьча цхьаболчо цехерча коммунисташка ладийгIача шоай коллективе латтача цу кIирчача гIулакхий бокхьояца сагото кхьача уж хилар хоалуш дацар. Иштта, закройщица Дзортова Лейлас хала массехк доаш мара ала а аланзар, хIаьта цо дийцачох гIулакх вIаштIехьа лархIа мегаргдолаш а дар. Полотно брак йолаш хьечутел ткоша, дисциплина телхаяь атта моттиг нийслац, йоахар цо.

Из а цу тайпара уйла йолаш бараш а цхьаккха тайпара хьаллаца йиш яц. Цехе гIулакхех чIоагIа дог лазаш коммунисташ, администраци хинна ца Iеш коллектива мутIарера болхлой а из бе-башха ца хеташ хургбоадаш вIаштIехьбаккха беза болх, цу гIулакха тIаерзаяь хила еза организаторски, боахама, идеологически мероприятеш. ХIаьта уж уххаза еш яларе царех дукха тарлора къамаьлаш даьчар. Цхьан дешаца аьлча, коллектива юкъмоттиг тоаеча шоай моттиг хьа а даьца дIалттабац вахара дукхагIйола коммунисташ.

Из кхта хилар дукхача масалашца бакъдир бухсоцаш къамаьл даьча парте Наьсарен райкома члена, фабрика директора Е. А. Мисьмос а. Цо дIераш яьлар хьабе болх болча хана а ахавел дукха тIех йоацаш шоай нормаш кхоачашъеш боацача болхлой. Царех ба А. Парчиева, Л. Заигиева, М. Тумгьева, Р. Тутаева, Л. Накостоева, дукха кхьбараш.

Оборудованех лерттIа пайда эцац. маст-маста вIадаш теда уреш болх беш хьаяц. ХIаьта лучадаьннад цар болх ца бера бахьан цхьайолча хана, уж доахар а доацаш, нахах шоайх тийша хиннилга а. Иштта, резак вола Н. Ордханов балхара дIа ца ваьккхача маргвоадача гIулакх кхьачача кхи та даккха. тIаотта, из мукъа ма валийта. яхаш оарцагIбаьяна хьайзар цехера цхьабола бехктокхаме нах. Цу даьгье коммунисташ а. Моттигаш хиннай цехе прогульщикаш, брак ераш къайлахухьаш. Цу дерригие тошал ду вар администраце а коммунисташа а дIахо йодача хана коллективера хьал тоадеш Iалаьмате дукха бох бе безилга.

Бригадашта, закройщицашта юкъе хIанз а вIаштIехьдаьккхадац яхь лелаелга. ДикагIчарел карагIдувлараш санна тIехьабусарий а брак ерий а гIулакхаш гойтара агитаце средствашца дIадовзийтилга. ВIаштIехьа лархIа йиш яц бIаь совгIа саг къахьегача цехерча накъа юкъе 4 коммунисти 1 кандидате мара ца хилар а. Ма дарра аьлча, шоаш болаш болга дIахайта деза цехерча коммунисташа. Профсоюзни, комсомольски организацеш, кхьбола активисташ шоашта гозахьа кхотабелга, цар балха хаддаьза лостам лулга партгруппа деккар да. Из дара эгара хьалха эшар коммунисташ шоаш балха тIа а общественни вахаре а шоашкара хьокхам гойташ, вахаре денале вийкъ лулаш хулга да.

С. МАЛСАГОВ.

«Чеченингушводстрой» управленена чуйоагIа аьшкабетонни хIамаш хьеш йола Аргунски завод Шалински районе хьалха латтача предприятех цаI я. Цунна дола къаьхта тешал да ухх тIехьарча массехк шера дерригача технико-экономически хьокхамий план до кхоачашъеш хилар. Иштта дIададахача шера производствени план 20 декабре кхоачашьярах рапорт делар заводчаша.

Дика дIаболабир цар шоай болх цхьайтталагIча пятилетка дьгьлагIча шера а. Шоай нийн хьнари ца кхоэш къа-

КЕРДАЧА ЛАКХАЛЕНАШКА

хьегар бахьан долаш хинаг хьалха кхоачашйир ахх бетта план. Нормативно-цIена продукци планах 282 эзар [illegible] яле, хьаьр 278 эзар сома маьха я, товарни продукци арахийцай 977 эзар сома маьха, хIаьта планах 897 эзар мара йоацача. Дика лоархIаьй завода коллектив продукци маьхала дикхара долча деккарах а. Планах 897 эзар сома маьха йолча 994 эзар сома маьха продукци [illegible] яьккхай.

Цу юкъа заводо арахийцай 8092 кубически метр аьшкабетонни хIамаш, планах 7500 кубически метр йолча. Из толам баьккхаб къахьегача маьха хьнарий декъала бахьан долаш, лерттIа социалистически яхь вIаштIехьъяьккхарах, баьха къахьегамчара безам кулгалхоша совбаккха харах.

Иштта дика толамаш дола вIаштIехьдоалийта нах талан ца хьоабича балал. Уж ба арматурщикаш Халадова Мадат, Засходько Александра, Дербицкая Вера, станочник Гладких Иван, Чачиева Хаьраси, Сапулаев Салманен, Камиова Сюннен кулгалду формовщикий бригадаш а яц царел тIаьха юсан.

М. ЭНЕНДИЕВ.

Нохч-ГIалгIай шекар доаккхача завода коллективашка эгара бехктокхамегIа йола ха хьатIаотташ латт. Юрта боахаме дика хьайнгIа шекара сенла маста чуйца йолаьргьа. Из чувначар кийчо еш я коллектив. Дукхах болхлой ба укказа массаза а шоай деккараш цIена кхоачашдеш хиларца белгалбаьнна. Царех даI я центрифуговщикий бригадир Ушаева Самия. 21 шу дизад из укказа къахьегаш йола.

Коммунист хиларах тарра юкъарча балха тIа а хьнаре лакъа лоац цо. Заводе дикагIйола нагаркой хьехамча лоархIаш я из, хьанъа тIахьокама цертгерча группера дийна деккараш а цIена кхоачашду цо.

Хьаьнала къахьегача сага сий массаза а лакха хийцад вай мехка. Иштачарех я Самия а. Цун производствени хьокхамаш белгала а доахаш тийнна сийлен грамоташ, ахчан премеш итташ я. Цун наькха гIа лепаш я «За трудовую доблесть», «Ветеран труда» яха майдигаш «Социалистически яхье котъялнарь» яха массехк сийлен знакаш.

СУРТА ТIА: бригадир С. Ушаева.

З. АМЛИЕВА сурт.

ДОККХА СИЙ ДАЬД

ТIа-тIа шурах дулхи дукхагIа а доалаш, лачахьалкхента уж продукташ йоххара шоай деккараш толаме кхоачашдеш хьабоагIа карарча шера «Назрановский» совхоза хьайбаш лелахдераш.

Иштта, ах шера планагIа йоха йоагIар 1086 тонн йолаш дIабахача ялх бетта цар ехнай 1287 тонн шура. ХIаьта ... дехкад 288 тонн. планагIа цу юкъа долха доагIар 215 тонн долаш, Хьалхарча ах шера екхачунна нийсйича ухх шера екха шура 235 тонн дукхагIа я. Дукхха дукхагIа да цу ханаца нийсдича карарча шера дехий дулх а.

1983—1984 шерашка Iаь замалахьа хьайбай продукташ дукхагIа яхарах кийчъяран колхозашен совхозашен лелаьча республикански социалистически яхье котъяьнарг а лаьрхIа хьалхара моттиг хьоьжаьй «Назрановский» совхоза. КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а лун республиканск Сийлен улга тIа яьккхай из.

Из толам боаккхача хьнаре дакъа лаьцад совхоза Альти-Юртарча, Наьсар-Кертерча, Пхьилекъонгий-Юртарча фермай доярашка, скотникашка, специалисташа. Хьа а фермерча коллективашка тIехкхоачашъяьй пачхьалкхенга хьайбай продукташ йоххара планаш.

ХIаьта совхоза доярашта юкъе яьржача яхье ялх бетта хIара Iаттагара эгара дукхагIа — 2461 килограмм шура яьккхай Пхьилекъонгий-Юртарча ферме болх беча Дзаурова Яхас, шоллагIа моттиг хьоьжаьй хIара ше беттача Iаттагара 1911 килограмм шура яьккхача Наьсар-Кертерча ферма доярана Темирханова Марияна. Шоай планаш дикка тIехкхоачашъяьй Сагова Марема, Мальсагова Маккас, кхы дукхача доярашта.

Шурен дулхи дацкхаран доккхаран деча балхашта юкъе хьнаре дакъа лоац дукхача скотникашца а. Цхьа моттиг нийсъялийтацац цар шоай ханнахьа хьайбашта доакъар ца дудаш, хий ца моладеш, арадаьха са ца лоIийташ, зоотехнически бокъонаш дIа ма деххара кхы тIа эцаш дола Iунал ца деш. ХIаьта царца юкъе къаьстта белгалбаьннаб Барииевхоев Алии Оздоев Вахаи.

С. ТОВСУЛТАНОВ,

ДУНЕН ШОЛЛАГIЧА ТIЕМА ИСТОРЕЦАРА

ХОВШШЕ ХIАЛАКЪЯЙТА КОНВОЙ

Историе кул общественносто юкъ-юкъе хьалхарчул а чIоагIагIа тервам тIаухийташ йола событеш, хIаьа аьнча цо йиш хулийт хIаьа латташ долча гIулакхий дикагIа уйла е. Цу тайпара событи хинай 1942 шера июль бетта Баренцево форда тIа ленд-лизовски поставкаш яхьаш Советски Союзе хьайоагIаш хинна PQ-17 яха союзни (англо-американски) конвой составецара дунен шоллагIча тIема дерригача историна чухь ца даьча тайпара дукха кемаш хIалакдар. Тамаш йолаш да конвой лораеш цунца хинна ха цIаккха а ца хинначе тайпара боккха низ болаш хинна хилар. Геттара деза мовхьаш тIа а долаш хинна 34 транспорт лораеш хиннад ахбIаь тIема кема, цу даькъе 2 линейни кема, авианосец 7 крейсер, ПВО 2 крейсер, хи кIал гIолле лела 2 лодка, 20 гаргга эскадронни миноносец. Цул совгIа, норвежски шхерашкара арадовлаш царна уллув даьннад 14 хи кIал гIолла лела лодка (пхиъ советски а долаш), хIаьта Кольски ахгIайрен тIарча аэродромашка хиннай тIема кийча йола 267 самолет. Цу дерригача кемай а самолетий а тIема низ Къулбаседерча Норвеге латтача гитлеровски флота а авиаце а низай моллагIа нападени юхатохара кхоачам боллаш хинниб.

27 июне форда тIа яьннай конвой. Хета йиш йолаш дар из башха хIама тIера ца доалаш Архангельске кхоачар аьнна. Амма тIехьагIа гуча ма даллара, британски адмиралтействана конвой кхерамале шоллагIча плаве хиннай. Цо эгара хьалха де лерхIаш хинна хиннад дунен тIа эгара низ боланагIа а массагIа а дола «Тирпиц» яха немций линейни кема, цунца цхьана гитлеровски флота кхыдола доккхий кемаш а хIалакделга цу гIулакхаца шоай атлантически коммуникацей кхерамзле лахкьяри хиннад. Де дагалаьцар хиннад Германе доккхий кемаш тIема юкъе доаладар, самолетий царна гIо де йиш хургйоацаш уж гаьнагIа форда юкъе дIачудигар, тIаккха шоашта башха кхераме хIама а доацаш уж хIалаклар. «Ма дарре аьлча, — мукIарло ду кхьметтел архиреннаюкии англиски историка Д. Ирвинга а, — конвой махкалакхара операцех хила дезаш хиннад 30 совгIа дола беза мукъ тIахиннаа кемаш формаза дахийта дог а оттийта, «Тирпица» боаге йогIилаге...».

Немцийн доккхий кемаш форда тIа арадаьлнилга а хийна 4 июле британски адмиралтействан приказ делар «форда тIа лела кемаш ... тара кхерам хиларгIа» конвойн кемаш вIашин таьна доалда, мухь нийца доахха кемаш советски порташка шоаш дIагIодда. хIаьта уж лорадеш дола крейсераши кемаш малхбузенгахьа дIа а даха кертерча низех дIахкелашка.

Бакъдолаш дар, немецки, эскадра форда тIа араяьлар, амма, ше гучаяьллана дагь, шийла тIех долча союзникий низех кхера а енна, сихха ший базе юхачуяхаяр. ХIаьта цхьанне а лора а ца ен йисача транспорташта немций самолеташи хи кIал гIолла лелача лодкашеи атта хиллар. 23 транспорта спасательни кемен форда чудахийтар. Царца форддаа яхар 3350 автомашин, 430 танк, 210 бомбардировщик, 100 эзар тонн гаргга кхы дола мовхьаш. Цу герзаца Iалашъе йиш яр Советски Эскара массехк соединени, ма чIоагIа эшаш а дар, цу хана Сталинграда юххерча тIема тIа моастагIчох латташ даьттача бIуна.

18 июле Н. В. Сталинга кхаьчар ухх тайпара заллелаш еш хинна У. Черчилла послани: «Оаха ниййса лархIаш тхоай метрополе флот кхерамеча маькъашка Медвежий яхача гIайрел малхбоалехьа ахийтар...», хIана аьнча, нагахьа санна цхьа-ши доккха кема форда чудахийтача е доходача «...Атлантикана деш дола дерригa доал карардаргдар». Гуш дар, союзникаш СССР тIема эша материалаш ца доаттае гIерташ хилар. 23 июле Сталина жоп дахьийтар, тIема хьалашка цхьаккха а доккха гIулакх чакхдаккха йиш яц кхерам боацаш ца доацаш, хIаьта цIаккха дагадолаш а хинна вац шо фронтера гIулакх чIоагIа гIерта долча хана союзникаш тIема эша материалаш лоаттае ца тугаш совцаргба аьнна.

[illegible] правительства тIагIертта хьадехар материалаш кхухийтилга юхадоаладар. Цхьабаьгьда, 1942 шера декабрь бетта конвойш хаьнпахьа СССР хьалха йолаяллаца йолча хана, къулбаседехьарча советски порташка кхачийнар ахха PQ-18 яхаш хинна цхьа конвой мара (сентябрь бетта).

Цу хана деза 40 шу дааннад. Историкаша хьегойтад, СССР, Великобритане, США фашистски блока духьаларча къовсама союз хала хьахийна хилар. Малхбузен державай доалду гIоазараш гIертар Германена духьаларча къовсама керттера хало СССР тIаоттае. Царна чIоагIа лора Советски Союзан фашистски Германеи вIашин из моггагIа дукхагIа низ бохабар. Кхьметтел Сталинградерен Курскерен тIемаш чакх а даьнна, Советски Эскара вермахт юхатоха меттел из йохие а мотаргхилларех бергаш тийшача хана а, бар США а Англе а кулгалхой халача тIемо кIаьлхача хаяна цун низ бохабергба мотташ а тIом сецачул тIехьагIа дунен тIа латта деза гIулакхаш белгалдеча юкъера Советски Союз яккха гIерташ а. США кулгалхой башха теркалъяш бацар Великобританe амбицеш е. Дуненна шоай гегемони оттаярга бода ниъ бакъонца бийала лерхIаш бар уж.

ТIема [illegible] даьнье СССР хьалхашка цхьаккха деккараш шоашта тIа ца эца гIерташ яр США а Великобританеи а. ШоллагIа йола фронт хьеллара проблемах, хоаш долча тайпара, [illegible] рий объект ма йарий цар. У. Черчилла, массава а кхера а вещ, ма соцаш яхаш вар «Ла-Маншах цIех дизза дола хий хургда» 1942 шера Ф. Рузвельта яьхад ший вoIага Зянотага: «...Лоазара юкъегIоргда вай тIехххьара гол чутоха. Вай юкъе гIоргда кердача низашца. Нагахьа санна юкъедала деза ха вай ниййса хоада йой... Сона хетачох, ниййса хоаладергья вай из». Союзникаша леладаьча куц доацача гIулакхашта анализ еш, Н. В. Сталина 1942 ш. 23 июле яздаьд У. Черчиллага: «ШоллагIча дешах дийцача, долча тайпара аьлча, Европе шоллагIа фронт хьеллара дешах, со кхераш ва из доп башха лоархIаме доацача деша кепе дерзар».

СССР экономически гIо деш союзникашта дага хиннар духьаьан цхьа хIама дар — фашистски Германен цуй союзникийи низ ма хуала чIоагIагIа бохабар. Президента Рузвельта инаралага Д. Маршаллага ше тешавайтар, Советски Союза гIо дар ниййса хургхиларах, нагахьа санна цо Европе шоллагIа фронт хьеллара воакъарло ергьнеце. Цудухьа 1942 шера март бетта президента распоряжени еннай транспортни торонашка хьежна а США пийна а союзни пачхьалкхенашта а Iаткъаргдоацаш Россена ду гIо шердарах». Из бахьан долаш, СССР кхачайта герзи материалаши барт а баь протоколаш тIа дIаязъяь хиннарех ахии мара хилаьнар. Къаьстта лоадам боацаш яр уж 1941—1942 шерашка. Инарала Маршалла заявлени йир: «Баь лера ала доагIаш да, цу хана катастрофа ца хилийтара вай дар, вай сий доаккхаш хIама дацар». Белгалдаккха деза да, лоаттадаьча товарех боагIача маьха США Советски Союзагара доацув дакъха тIайрта хилар, цул тIехьагIа мара ленд-лизах товараш лоаттайе а ца болалуш.

А. БАСОВ, исторически Iилмай доктор, 1 ранга капитан. (АПН).

Кхоана — торговле болхлой Ди

Сунженски РайПО эгара дикагIчарех лоархIаш я Нестеровский яхача станицера «Аьрзи» яха кафе. Цхьан цIен дезал санна вIашца барт болаш хьаьнала къахьегаш ба укказа эрсий, гIалгIай, нохчий, украинцаш. Коллектива хIара болхло йоккха говзал йола специалист ва, цудухьа тамаш яц ухх тIехьарча массехк шера шоай планаши тIакийца социалистически деккараши даим цар тIехкхоачащдеш хилар. Иштта РайПО организацешта юкъе хьалхара моттиг лаьцай кафе коллективо цхьоалагIча квартале баьча балха итогех. план 112 процент кхоачаш а еш. ХIаьта шоллагIча квартале а 110 процент кхоачашъяьй план. Кафе коллектив тахан болх беш я октябрь бетта чотагIа. IIхи шу совгIа ха я цо «коммунистически къахьегама коллектив» яха эса цIи лаю. Шоай балхаца, хьнарца коллектива сий лакха лоаттадераш ба нагирхой хьехамчаш. советски торговле отличникаш кондитер Евлоева ВахIидат, повар Т. Буцаровская, кьона болхлой Кухтина Надя, Джамалдинова Лена.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) кондитер В. Евлоева посудница Н. Аксютенко, повар Т. Евлоева, кафе заведующи Т. Яндиева.

Р. АУШЕВА сурт.

НАХ РАЬЗА ХУРГБОЛАШ

ЛоархIаме деккараш латт республика торговле болхлошта хьалхашка — 1984 шера розничи товарооборот 850 млн. сом хилийта езаш ба уж.

Торговле хIанзара за тиканашка дефицитни лоархIаш дола товараш дика дукхагIа хулаш я. Цудухьа оалангаре дена хувца деза торговле болхлошта шоай гIулакх, психологически кийчо е еза цар товараш дика дукхагIа хулача хьалашка болх баре.

Дукхача коллективай из вIаштIехьдаьннад. Хьажаргья вай ухх шера II кварталa социалистически яхьалка котбаьнначар коллективаш.

Ах шера план толаме кхоачашъяьй Грозненски универмага, Гудермесски горторга, «Грознефть» объединене УРСа, СКжд Грозненски отделена ОРСий, хьуи боахама управлене, Чеченингушводстрой, ВАЗ спецавтоцентре, Аптекоуправлене, Книготорга, Лесоторгови база, «Чеченингушплодоовощхоз» объединене, иштта кхыча коллективаша.

Нохч - ГIалгIайче торговле болх беш 26 эзар саг ва, царех 70 процент кхалнах ба, 33,4 процент нагирхой.

Торговле болхлошта дукха а к холу партен пачхьалкхенай массе а оагIорахьара шоай отрасль дегIайоалаяра еш йола йоанхо. Из баьхдаш деший вай махка продавецашех поварашех орденаш телаш хилар. Царех хайкъа Iаьдала депуташ бар. Масала, вай Нохч-ГIалгIайче Октябрьски Революце орден еннай Универмага секце заведующена Шевченко Галина Ивановнайна. Къахьегама ЦIечи Байракха орденаш еннай «Продтовары» тика отдела заведующена Губина Ольга Николаевнайна, къонача хьехамчана, «Промтовары» объединене № 18 йолча тика заведующена Сапралиева Лидия Абдурахмановнайна (Горсовета депутат я я из); «Знак Почета» орден еннай НГIАССР заслуженни болхлочоа, № 40 йолча столове производства заведующена Умахова Дибахан Магомеловнайна, иштта кхы дукхачарна а.

Торговле болхлочуй Ди хьатIаотташ, РСФСР Минторга приказах «Отличник советской торговли» яха значокаш еннай Гудермесски горторга «Малк» яхача тика секце заведующена Висаитова Мария Ивановнайна, «Промтовары» объединене № 16 йолча тика заведующена Гриценко Галина Ивановнайна, № 2 йолча «Продтовары» объединене экономиста Иголина Валентина Васильевнайна, № 1 йолча «Продтовары» объединене № 48 йолча тика-школа заведующена Петросян Альберт Согомоновича, Грозненски Универмага йоккхагIа йола кладовщика Петросянц Жасмина Рубеновнайна.

Продавеца яр ший тайпара професси я — дийнахьа сарралца массанешта гу из. БIаьш, эзараш нах цахаддаш чуух тиша чу. Царна юкъа тIара вола е йоаа тиша чу латтар.

Найрахой безам тIабодаш хила атта дац. Лакха профессионализм йолаш, товараш дика довзаш, нахьа хьашташ хоаш, найрахошца, контакт корайоагIаш, царца Iимерза, квалифицированни къамаьл де хоаш хила еза. Цхьаккха дарах йиш яц зиза хила, мел кIаьдвенна вале а, шо кIордавайташ найрахо вале а.

Вай тиканашка дукха ба шоай болх дика хоаш бола, шоай професси дукха езаш, бола продавецаш. Уж ба «Продтовары» объединенера коммунистически къахьегама ударник йола Саид-Ахмадова Медни, «Октябрьнефть» НГДУ ОРСера Сухорукова, Таналиц, Дидебашвили, Арсанукаева, Аксенова, № 1 йолча «Продтовары» объединенера Курбанова Уватханован, «Старогрознефть» НГДУ ОРСера Боршигова, «Малгобекнефть» НГДУ ОРСера Бокова, «Сунжанефть» НГДУ ОРСера Гладких.

Торговле болхлочуй Ди — поварей официантей, экономистей товароведей, бухгалтерей калькуляторей, кладовщикей, экспедиторей, иштта кхы дIахо торговле болх беш мел болча наьха а цIей да.

Дика кхоачашду шоашта хьалхашка латта деккараш республикерча общественни питане болхлоша а. Шоай продукци хьаьра план хьалхарча ах шера цар кхоачашъяьй 101,4 процент.

ВезаметIа хиннай общепите предприятешка, лакхденад уж торгово - технологически а холодильни а оборудованеца Iалашъяр, дукхагIа хулаш латт посадочни моттигаш. ХIанз реконструкци яь яла йоалл № 6 йола кафена. «Арена» яхача гостиницера кафе а болх бе дIайолалургйолаш я.

ЦхьайтталагIча пятилетка план а ухх шера шоаш тIаьъна социалистически деккараш а кхоачашдара тIатеIIа къахьегаш накъа болх цIейна республикерча кооперативни торговле болхлой а. Толаме кхоачашъяьй ухх шерара хьалхарча ах шера планаш. Розничи товарооборота план кхоачашъяьй 100 процент, общественни питане оборота план — 102,1 процент, шоай продукци хьаьра план — 103,8 процент.

Белгала дакъа юкъедихь кооператораша Кхачан програма кхоачашъеча. Кхачан продукци а кхачал лоархIаш доаца товараш а хьадара йола хьалхарча ах шера план кхоачашъяьй 111,1 процент, планал тIех хьаьь продукци 1,5 млн. сом мах болаш я.

Подсобни боахамаш дакъара болх а дика вIаштIехьбаьннаб. Хьайбаши оалхазараши дика кхабар а лелалар а бахьан долаш, 1983 шера 320 тонн дукхагIа хилар дулх, хIаьта ухх шера 430 тонн дукхагIа хилийта лерхI.

Кооператорашта чIоагIа йоаьхо еш да юрта боахама къахьегамхой хьаштаяь, къаьстта аьхкий гуйрахьен кхашна балхаш деча хана. Царна гIулакх де хьайийлла я 80 совгIа ларек, 65 автотика, кхашка дIаухаш йола буфеташ, цул совгIа, царгара цига хьайнду тайп - тайпарча культурно - бытовойн боахаме леладечен товарий еша.

Дохкача товарий ассортимент йоакхагIа хилийта йиш я ... тайп - тайпарча найрахой хьашташи эшараши хоаш хилча. Бахьда, цхьала дика товар а дIа ца эцаш дуй из да цуй сорт хьа ца хьокхар е из подсобие аллар, е найрахошна из дIахьокхар. Торговле процесс вIаштIехьъяьккхар айкха дувзадена да хинашка латтачар хьнарцен цар профессиональни говзалцеи.

Торговле беррига а болх дикагIа бара йоккха резера я дIахо йодача хана бахача наха гIулакх дара культура лакхагIа хилийтар. Найрахой кхет - каста латтъяш кхул цхьаца бола торговле болхлоша шоаш тержала ца барах е уж шоашца бе-башха доацаш, кхин, гIоза хилarах. Цхьадена дIадаьхадац вай йоашта юкъара кхы могIа дола хIамаш а — харцахьа тарза уллар, сов кхаь дахар, иштта кхыдараш а. ХIаьта цу шеддолчо цхьаца болча наха боахам барал совгIа, торговле предприяте къахьегама итогашта а боаккха Iотгъяк бу. Из хул коллективашка боагIаш бола кхетама болх ца лелабарах а болхлой ший-ший моттигашка дIаийсбаь ца хиларах а. Цхьаболчарча зодел гIулакх, сабар тоъяц, из бахьан долаш торгови залашка къовсамаш, гIар юлаш моттигаш нийслу. ХIаьта зоделца хилар из эгара хьалха шийна тонахьара нах лархIа а лакха профессионализм хилар а да. Хьадуала, массанешта а цхьана къовсам лоаттабергба вай цу тайпара тоаш доацача гIулакхашца. Массе а дола Iург дIакъовларгда вай хIамай йоалхачарна, торговле къахьегамхой цIена цIи бIехье гIертарчарна.

Цудухьа чIоагIъе еза порядок, дисциплина. Дисциплина ца хилча, доккхий дIадехкараш ше шийна хьалхашка уттадеш ца хилча, къовсам лоаттаргбац торговле болх телхаберашца, кхоачашдулургдац планаши деккараши.

Ж. ЕВЛОЕВ, НГIАССР торговле министра заместитель.

Городе а республика районашка а бахача наха геттара дика йовзаш я «Орбита» яха фирменни тика. Шоашта эшаш йола магнитофон, радиоприемник, телевизор, царна ремонт яра эшаш йола тайп - тайпара оагIалаш эца боагIа нах ухх тика чу. Укказа уж безаме тIаэц комсомольско - нагирхой коллективерча продавецаша Идигова ТIауса, Индарбиев Iумара, Сычев Александра, Исанов Василе, кхычар. Барттайнача нагирхой коллектива кулгалдеш я ший болх тIехдика бовзаш йола секце заведующи Шахбулатова Айсет. Ийс саг чуйагIача цу коллективе виъ комсомолец ва къахьегаш. Тика хьайийллача дена коллективо ший планаш тIехкхоачашъю.

СУРТА ТIА: секце заведующи Шахбулатова Айсет, продавецаш Индарбиев Iумари Орцуева Зарам дагабуллаш латт керда йоха енача «Вега-326» яхача магнитофонах.

Р. АУШЕВА сурт.

ЦХЬАН МУГІАРЕ А ЛАТТАШ—ДЕ ЛЕРХІАЧУНГА!

1984 шера хьалхарча ялх бетта Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча автономни республикашта юкъе яьржа хиннача социалистически яхьа итогаш яьй

КПСС XXVI съезден цуэ тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш вахаре чакх а йоахаш, вежарашха йолча автономни республикай болхлоша хьинаре къахьегаш чакхдаьккхар 1984 шера хьалхара ах шу, рапорт делар Даьхенна ах шера йола производствении программа ханал хьалха кхоачашъярах.

1984 шера хьалхарча ах шера дІахо экономически социальни дегІаахара даькъе дІахьалхашкахьа гІа баьккхаб, хилкъа боахама доакъошка сихха дегІааха йолаеннай юкъара производство, тоаденнад экономически хьокхамаш, тІехкхоачашъяьй планови заданеш.

КПСС ЦК февральски апрельски (1984 ш.) Пленумий решенеши, цу Пленумашка къамаьлаш деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела нов. К. У. Черненкос яь выводаши предложенеши чІоагІа къоабалъяь хьал а даьца, вежарашха йолча автономни республикай къахьегамхоша чІоагІчу шоаш даьха дола къахьегама толамаш, 1984 шерен бІарччача цхьайтталагІча пятилеткан планови заданеши тІанйца социалистически декхараши толаме кхоачаши тІехкхоачаши дергхи ларах бІубенна а ба уж. 1984 шера дола доккхий социалистически декхараш встречни планаши тІанйцай производствении коллективаша, цар тІа белгалдаьккхад къахьегама овсарле планагІа хаьрхІачул цхьа процент лаккхе езнлгеш арахецача продукцега дІабода мах оттаьча заданех совгІа ах процент лохбе безилгеш, иштта чурча ерригача торонех ма могга дикагІа пайда ийбе безилга — оборудоване сменность лаккхе езилга, мошностех ма могга дикагІа пайда ийбе безилга, зехьа йовш йола балха ха кІезигье езилга, юкъарча производства эффективность лаккхе езилга, доагора-энергетически кхыйола материальни ресурсаш кхом а беш дІаахийтара йола заданеш кхоачашъе езилга. Цу хьоккамех [illegible] тІанйца социалистически деккараш толаме кхоачашдеш да. Балха массе а участкашка чакхъяьхай дІахо къахьегама дисциплина чІоагІъяра, болх вІаштІехьбаккхар чІоагІдара, паччахьалкхен дисциплина цІенхаштта делаяра тІаерзаль йола мероприятеш.

1984 шера хьалхарча ах шера дика лард еллай шера план ханал хьалха кхоачашъяра, хІара коллектива сийлен гІулакх да ер шу толаме чакхдаккхар, КПСС ЦК февральски апрельски (1984 ш.) Пленумий решенешта практически гІулакхашца жоп далар.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Автономни республикай индустре болхлоша дикка тІехкхоачашъяьй продукци маьхала яккхарен дуккагІйола изделеш арахецарен 1984 шера хьалхарча ах шера план. ПланагІа лаьрхІачул совгІа маьхала яьккхай итташ миллионаш сомий маьха тайп-тайпара продукци. Нохч-ГІалгІайчен индустре болхлоша планал совгІа маьхала яьккхар 23 миллион сома маьха продукци. ХІара республика технически прогрессан экономически потенциалаи хоадамбеш долча индустре керттерча доакъой болхлоша хьинаре къа а хьегаш доккхий толамаш даьхад.

Вай республике социалистически яхье хьалха латташ ба промышленноста эггара къьнагІа долча даькъа мехкдаьттахой, цар планел совгІа даьккхад 65 эзар тонн «ІаьржІа дошуви» 42 миллион кубически метр гази.

Ерригача автономни республикай индустре болхлой чота тІа кІезига яцІ планал совгІа яьккха электроэнерги, арахийца металл, машинаш, оборудоване, халкъа эша товараш.

Производствении коллективаша къьастта чІоагІа йоакхо лъй, еш а я халкъа эша товараш дуккагІа арахецара. Нохч-ГІалгІай АССР халкъа эша товараш арахецара ах шера план 103 процент кхоачашъяьй, соахна цу юкъа арахийцарел итт процент дуккагІа уж товараш ара а хецаш. Дикка толамаш даьхад цу балха тІа Дагестански, Къулбаседа-ХІирий, Черсий-Балкхарой АССР-ий кIIгачен кхачани промышленноста болхлоша а. Еррига арахецача продукцех дика доккха дакъа кхоач цу республикашка арахецача халкъа эшача товарашка.

ДуккагІа арахийцай мебель, берзкъаш, нога гІирс, трикотажни изделеш, кхачан продукташ. Дулхен шурийн промышленноста предприятешка дуккагІа арахец продукци.

Къахьегама коллективай керттерче хьоккамех да производства эффективность дикка дегІайоалаль хилар. Ерригача автономни республикашка дикка дегІадоаладаьд къахьегама овсарле лакхъяр.

Заводашка, фабрикашка, промыслашка, рудникашка дукха балхаш ду ма могга сихагІа къахьегама овсарле дегІаккуэлара. Шиъ процент совгІа къахьегама овсарле лакхъяра план тІехкхоачашъяьй Нохч-ГІалгІай, Къулбаседа-ХІирий, Черсий-Балкхарой АССР-ий индустре.

Цхьабакъда, 1984 шера хьалхарча ах шера итогашка хьахьокхаш ма хиллара цхьайолча предприятешка, участкашка овсаре а хьинаре а къахьийгадац. Цхьайолча участкашка болх сецаш, штурмовщина хулаш, производствении потенциалах бизза пайда ца ийбеш моттигаш нийсъенний. Йолаш йолча торонех хІанз а тІехьа бизза пайда ийбац, цхьайолча предприятеша кхоачашъяьяц продукци маьхала яккхарен къахьегама овсарле лакхъярен хьалхарча ах шера план. Цхьайолча предприятешка бизза пайда ийбац машинех, оборудованех, материальни ресурсаш йовеш моттигаш нийслу, кхом а беш дІаахийтац доагор, электроэнерги, бийдал, материалаш. Уж ерригаш резерваш хІанз а тІехьа балха юкъейоалаяьяц, из батхьан долаш юкъара хьоккамаш лохагІа хул.

Цхьайолча промышленни предприятей коллективашта тІадисар паччахьалкхен декхар, цар кхоачаш ца еш йиса халкъа эша товараш арахецара 1984 шера хьалхарча ах шера план. Къахьегама овсарле планал совгІа цхьа процент лакхъяра, арахецача продукцега дІабода мах ах процент лохбара тІанйца встречни планаш кхоачаш ца еш а предприятеш я.

Договорех продукцеза поставкаш яра ах шера план кхоачаш ца еш йола дукха предприятеш я автономни республикашка. Цудухьа новкъарле ю цар смежникий балха тІа, потребителашта лаьрхІа йола дикка дукха тайп-тайпара продукци торговле дІа ца кхоачаш юс. ХІара производствении коллективза декхар да из гІулакх 1984 шера шоллагІча ах шера тоадар, бІарччача шера дола договорни декхараш кхоачашдар.

ШоллагІча ах шера вежарашха йолча автономни республикай индустре болхлошта хьалхашка латт доккхийя бехктокхамен декхараш, тоаде деза йолаш мел йолча резервех пайда ийбара гІулакх, толаме чакхдаккха деза цхьайттталагІча пятилетка диълагІа шу.

Промышленносте 1984 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяр:

(проценташца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяр	102,3	102,0	102,2	103,5
Соахкарча укх ханаца нийсдича товарни продукци дегІаяр	101,0	106,8	105,1	106,3
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	102,0	103,6	101,5	102,6
Промышленни предприятеш	146	143	131	105
Царех продукци маьхала яккхара план кхоачаш ца яьраш	—	4	4	16

ЮРТА БОАХАМ

Автономни республикай агропромышленни комплекса болхлоша шоай къахьегама нийваш тІадерзадаьд Кхачан программа кхоачашъяра, юрта боахама продукци дуккагІа яккхара, эффективность лакхъяра.

1984 шера хьалхарча ах шера юрта боахаш дегІаккуэлача дикка дукха коталонаш яьхай. ДІахо а балхаш даьд юрта боахама материально-технически база чІоагІъяра даькъе. Колхозни совхозни производстве шерра юкъедоаладеш да бригадни формагІа къахьегаш вІаштІехьбоаккхилга.

Совхозни колхозни кхашка дикагІйолча агротехнически хана дІайийна яьхар бІаьстан юкъе юкъ йола культураш. Ялаташ дІацувча яхай структура эргаяккхарах дуккагІа дІайийра ялата, технически, кхыйола культураш. Автономни республикай колхозашкен совхозашкен хьалнхеяьй дика хьийнъа культураш, юрташкара механизатораш ялат чуецаш ба.

1984 шера хьалхарча ах шера дика толамаш даьхад хьайбай боахам дегІаккхуваача, дика вІаштІехьдаьккха дІахьош да доахан Іаьгара дахара кийчо елга. Колхозийн совхозийн фермашка дуккагІа йоаккх хьайбай продукца. Цу дерригено а торо хилийтар дуккагІа дулх, шура яккха, котамашта тІехьара фуаш гулде. Автономни республикай дерригача боахамашка 1983 шера хьалхарча ах шера даьккхачул дуккагІа дулх даьккхад. Ерригача автономни республикашка толаме кхоачашъяьй доахан, коа тІара балхазареш, шура, фуаш паччахьалкхенга доахара 1984 шера хьалхаре ах шера план. Воагалдаьккха дезаш да. 1983 шера хьалхарча ах шера ехкачул дикка дукхагІа хьайбай массе а тайпа продукци ерригача автономни республикашка ехкайта.

Юрташкарча механизаторашIа массе а моттиге балхаш дІадоладаьд юкъарча хьайбашта доакъар кийчдара.

Автономни республикай колхозашкен совхозашкен мел эша тороваш я укх шера дикка дукхагІа йол, сенаж, баьца хьоар, силос, кхыдола доакъор кийчдара.

Даьхенна мел эша доакъор Іалашдеро вІаштІехьаоалийтаргда хьайбай боахаме даькъа къахьегаца толамаш чІогІдарал совгІа, уж дукхза дикагІа а хулийташ, цхьайтталагІча пятилетка диъпагІча шера плановни заданеши тІанйца социалистически декхараши толаме кхоачашде.

Автономни республикай кхашка къахьегача механизаторашкен болхлоштен хьалхашка латтараш а лоархІамех бехктокхамен декхараш да. Хьал мел кхедаь ялат ца дойташ чуоцар, паччахьалкхенца расчет яр, хІара боахаме гурахьа а бІаьстан юкъе а дІадера мел эша дика фу кийчдар — из хургда Кхачан программа кхоачашъеча юкъехьош доле дизза дакъа.

1984 шера хьалхарча ах шера колхозашкен совхозашкен яьккха хьайбай продукци:

(проценташца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Соахкарчуца нийсдича даьккха дулх	106,0	109,0	102,0	105,0
Соахкарчуца нийсдича еррига яьккха шура	102,0	99,5	98,0	102,0
ХІара кхоабача Іаттагара яьккха шура — килограмм	1092	1206	1160	911
Соахка укх ханаца нийсдича котамашта тІехьара хьегулдаь фуаш	106,0	121,3	92,0	111,0

1984 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ кийчъяра план кхоачашъяр:

(проценташца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Доахан коа тІара балхазареш	109,0	109,0	106,0	105,0
шура	103,0	101,0	100,4	102,0
фуаш	106,0	109,0	104,0	110,0
Хьайбай продукци кийчъяр соахкарча хьалхарча ах шераца нийсдича				
Доахан коа тІара балхазареш	104,0	108,0	104,0	104,0
шура	102,0	101,0	100,2	103,0
фуаш	108,0	109,0	102,0	109,0

ДАГЕСТАНСКИ АССР. Миатлински ГЭСе хьалъе йолаяьй хьалхара турбинни водовода сооружени, из вІашагІъехк промышленни хьалашка хьаьльча секцеех. Цу тайпара беча балхо йиш хулийтаргья темпаш сихье, гидростанце агрегат болх бе дІайолаялийта 1985 шу чакхдоаллалц.

СУРТА ТІА: напорни трубопровода хьалхарча секцена монтаж еш боахи.

Р. ДИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

1984 шера хьалхарча ах шера капитальни гІишлош хьалъечара гІуленхаш тоаденнад. Автономни республикай городашкен юрташкен хьалъяьй производствении социально-культурни гІулакхашкен лаьрхІа йола объекташ. Эксплуатаце дІаеннай цхьайола лоархІаме производствении объекташ. Нохч-ГІалгІайчен подрядни гІишлош организацеша дикка тІехкхоачашъяьй шоай низаца гІишлош балхаш дара 1984 шера хьалхарча ах шера план.

Къьастта чІоагІа йоакхо яьй социально-культурни гІулакхашта йола объекташ — наха чубаха цІенош, школаш, больницаш, дешар даха за йоаццача берий учреждене хьалъяра.

Наха чубаха цІенош хьаядара 1984 шера хьалхарча ах шера план тІехкхоачашъяьй Нохч-ГІалгІай, Къулбаседа-ХІирий, Дагестански АССР-ий гІишлош организацеша.

Къахьегама дисциплина чІоагІъяра, гІишлош хьалъечa моттигашка, гІишлош балхаш дикагІа вІаштІехьдахара тІадерзадаь дукха балхаш даьд гІишлошъеча организацешка, из бахьан долаш дуккхача подрядни организацей коллективаша толаме кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра планаш, къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьй Нохч-ГІалгІай, Черсий-Балкхарой, Къулбаседа-ХІирий АССР-ий подрядни организацеша. Массе а йолча автономни республикашка соахка хьалхарча ах шера хинначул къахьегама овсарле лакхъенний укх шера цу юкъа.

Цхьабакъда, капитальни гІишлош хьалъеча долеш да кхоачамбоацараш а. Бизза пайда ийбац хьахьекхачa капитальни вложенеех, кІезига доц кхоачашдаь гІишлош балхаш во да яхаш летакъьнага а. Йиллача хана эксплуатаце дІателац объекташ.

1984 шера шоллагІа ах шу дІадоладаьча подрядни организацей коллективаш дукха къахьега деза планагІа хьалъе мел лаьрхІа объекташ ший ханнахьа эксплуатаце дІаялара а кхоачаиду гІишлош балхаш дика хилийтара а. ХІара болхлочун, хІара коллектива сийлен декхар да 1984 шера планаши тІанйца социалистически декхараши толаме кхоачаш а деш, республикана хьалхашка латта халкъбоахама декхараш кхоачашдеча дизза дакъа лацар.

Капитальни гІишлош хьалъяра 1984 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяр:

(проценташца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Шу доладелча деза шоай низаца подрядни балхий план кхоачашъяр	104,0	98,3	99,8	98,0
Наха чубахара деза цІенош хьалдаь дахара план кхоачашъяр	101,0	101,9	96,0	116,0
1984 шера яхе бетта къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	100,4	96,2	100,4	100,2
Соахка яхе бетта хинначуца нийсдича	104,0	100,4	104,6	106,0

ТОРГОВЛИ

Автономни республикай торгующи организацей коллективаша шоай къахьегама низаш тІадерзадаьд дІахо дегІа а кхуваш торговли тоаяра. Ерригача автономни республикашка 1983 шера хьалхарча ах шера хинначул дегІаенай розничи товарооборота объем. Городашка а юрташка а бахача наха дуккагІа дІаийду промышленни кхачани товараш. ВІаши нийсдеча маьхашка диллача вай республике розничи товарооборота боерам соахка цу юкъа хинначул 3 процент дегІабенаб, цу даькъе потребительски кооперацe пхи процент а ветІабоагІаш. Отчетни даннеша хьахьокхаш ма хиллара ерригача автономни республикашка юкъарча кхачан товарооборота ах шера план толаме кхоачашъяьй.

Цхьабакъда, торгующи организацей балха тІа хІанз а тІехьа долаш да кхоачамбоацараш. Паччахьалкхена кооперативни торговле розничи товарооборота ах шера план кІедиг-дукха кхоачаш ца еш йисай Нохч-ГІалгІай, Черсий-Балкхарой, Къулбаседа-ХІирий АССР торгующи организацеш.

Массеза сиина товарооборота юкъа кхоачамболлаш укхац централизовани хьисапе еш йола закупкаш, хиза боагІача боериме дац хІанз а тІехьа бахача наха культурно гІулакх дела, шоай ханнахьа хьалъяь а яьха болх бе йолаялийтац тикаш, столовеш, кхыйола торгующи предприятеш.

1984 шера хьалхарча ах шера товарооборота план кхоачашъяр:

(проценташца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Паччахьалкхен торговлей кооперативни торговлен розничи товарооборота план кхоачашъяр — еррига а	99,0	96,4	99,1	100,5
цу даькъе: Розничи товарооборот	99,0	96,2	99,0	100,4
Юкъарча кхачан товарооборот	102	101,1	101	101

БЫТА СЛУЖБА

Ерригача автономни республикашка толаме кхоачашъяьй бахача наха гІулакх дара ах шера план.

Ерригача автономни республикашкарча городашка а юрташка а бахача наха 1983 шера хьалхарча ах шера даьрел дикка дуккагІа бытовой гІулакхаш даьд, дегІадаьккхад юрташка деш дола гІулакхаш а.

Эттара дуккагІа бахача наха гІулакхаш даьд Черсий-Балкхаройи Дагестански АССР-ий быта служба болхлоша. Цуэша цхьана белгалдаьккха дезаш да дукхача городашка, къьастта юрташка бахача наха бытовой гІулакхаш дара даькъе хьалхашка латта декхараш кхоачаш ца деш хилар. Дукхача вах бахача пункташка кІезига ду бытовой гІулакхаш, заказаш кхоачашдара йихаа ханаш тулийташ моттигаш нийслу.

Мела дегІаух бытовой гІулакхаш деча предприятей сеть, къьастта юрташка. Бытовой гІулакхаш деча дуккхача предприятешка кхоачамбоцлаш бац шоай гІулакхах дика кхеташ бола мастераш. Бахача наха гІулакх дара даькъе юрташкара гІулакхаш во лел.

Быта служба болх тоабара доле декхар да уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дІа а даьха, 1984 шера бІарччача цхьайтталагІча пятилеткан планаши тІанйца социалистически декхараши толаме кхоачашдар.

Бахача наха бытовой гІулакхаш дара 1984 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяр:

(проценташца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
ТІаеша задани а йоаца бытовой гІулакхаш дара ах шера план кхоачашъяр	101	100,6	100	102,0
Соахка укх ханаца нийсдича — дерригa цу даькъе:	106,0	105,5	106,0	111,0
юрташка	106,0	105,4	109,0	111,0

Грозненски швейно-производствении объединене йиъпагІча цехерча хІамаш тегарашта юкъе эггара дикагІа лоархІачарех я запускальщица Котиева Раи. Пятилетка задани диъ шера кхоачашъе социалистически декхараш тІанйцад ужхалерча бІаьш болча болхлоша. Царна юкъе яьржачи яхье халдайза хьалха а латташ, хІанале шийн пхе шера заданн кхоачашъяьй цо. Овсаре къахьегарал совгІа шийн балха тІа цхьаькха тайпа брак нийсъялийтац Раис. Балха тІа цунгара хьоккам а эцаш къахьегаш бола, болхлой дукха ба цехе.

СУРТА ТІА: хьалхарча плане запускальщица Р. Котиева.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Къулбаседа - ХІирийчен АССР территоре тІа гІолла буллача Транскавказски автомагистрала лоархІамера этап хилар. Керттерча Кавказски лоамах тоннель чакхъяьккхар. Нийсъ боаккхаш вІаши духьала йоагІаш хиннача (къулбаседерен къулбехьарен) шиъ отряда тоннела тІеххьара дакъа геттара хала дар. ХІара аьхка метр, лоаман грунт херцаш хиларах, сиха бетонаца чІоагІъе езаш хулар, шпурашкара шийла хи кІежараш враеттар. ХІаьта а, вай ханара наьъхаш дехкара методаш юкъейоалаярах а, технкаца говза маневраш е харах а шоай ханнахьа чакхбаьлар болхлой тоннель яьккха.

Кавказски лоамах дукъа шиина оаййоразьара лаьттач кІалха гІолла йоаккхаш йола коридор цхьаболчар бетонаца чІоагІъеппаьхь а воккхар царна тІехьа сихача темпаца хургболча наькъа полотно Іодулл. Наькъа доккхагІа долча даькъ тІа асфальт билла баьннаб, лаьрхІа лоамашкарча хьалашта кийчбаь болча маркхалца. ЧІожашка хьалъяьй суиташ, тоннамашта духьалара галереяш, Іямашта духьалара сооруженеш. Сихача хана тІа гІолла тІаьш тийхнад.

Керда нийсъ массе ханашка а лела йиш йолаш хургба. Цо йоашхаргья лоамашкара транспортни проблема, пхи бІаь километр лоацбергба Закавказьера РСФСР бода нийсъ, дарегІа а сихагІа а хулийтаргда мохьаш дІаса кхахьара гІулакх. Автострадо торо лургья комплексно пайда ийбе Юкъерча Кавказа йІаьхийча Іалаш ресурсех.

СУРТА ТІА: Транскавказски автомагистрала йисте дахина дакъа.

Р. ДИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

Дозвол дехьара

22 июль схьйлахьа ди да польски халкъа исторе. Цу дийнахьа шовзткъа шу хьалха дlайоаржайир наха юкъе Польше кортамукъа хиларах йола июльски манифест. Керда вахар дlадоладаьча хьалхарча деношка дена польски халкъа уллув шиъ интернациональни декхар дилла а кхоачашдеш хьадоагlа советски халкъ.

ХIанзара ше юхадийнъена шовзткъа шу дизара дя Польски Халкъа Республика белгалдоаких чуйнна балхах йоаллаш. дIахо йодача хана хьалхашка латта хьалонаш ше йохоргхиларах тешаш. Цу хьаьсхьа цуна шерра ковкъостал ду СССР-он кхыча цуца вошал леладеча социалистически содружества пачхьалкхенашен.

СУРТА ТIА: Варшава юкъе Маршалковски Иерусалимскин аллееш вIашагIкхета моттиг. ТIом болча хана 90 процент йохаль хинна шира польски столица юхаметтаэтта ца Iеш, из вей хенера хоза город а я. тахан.

ЦАФ—ТАСС сурт.

Халкъа Польша—40 шу

ШИ БИОГРАФИ

МИРОСЛАВ ГЕРМАШЕВСКИЙ, ПНР КОСМОНАВТ-ТОХКАМХО, ПОЛЬСКО-СОВЕТСКИ ДОТТАГIАЛА ОБЩЕСТВА КЕРТТЕРЧА ПРАВЛЕНЕ ПРЕДСЕДАТЕЛА ЗАМЕСТИТЕЛЬ

Кхоъ я сага хана — ше ваь нана, Даьхе, Лаьтта. Кхоъ я йиша а — цунца Iояъ а из дийна мелав цунах ца хьаста Тешам, Доггдоахилга, Безам. Уж дешаш соа тIехдаьха ди аргда цхьаволчо, амма, сона хетачох, уж дешаш ишта нийсдалар шин майан довцаш дац.

Долаш да цхьаькха лоархIаме дош а: Уйла...

Оалаш да, сага ше а хинна хIамаш е дагадоагIа кхо шу даьлча дена. Со боккъонца бер дар, са мехках хилкъа республика хулаш. ХIанз цун шовзткъа шу даьннал.

Бер долча хана сона йола Польша яр са нана, дезал, дика бовзаш бола нах, ваь моттигаш, са хиина Iаждакхаш, Iододаш хиина хий. Польша яр кIай-Iаьржа байракхи аьрзин — напас сона йийна а иллеца хестаь а символаш. Со а са хьанарь бараш а дегIа в ихаб, иза в безнаб Польшаца — нердача халкъа Польшаца цхьана, цунца хиивад да ногаш тIа урвоттача халача шерашца.

Эггара хьалха са хьаькъала чу сеца хIама дар тIема шерий тIехкхьара бетташ. нийсагIа аьлча, цун цхьайола эпизодаш, образаш. Дика дагадоагIа сона цIерах доагаш хиина цIеноаш, кIура хьаж. Йоккхийча топий таташ. Машиний танкаш колоннаш, кIаьдбенна матарабаха нах. ТIехьагIа мара хензар сона уж тIехьашка буваш боагIа немций хиина хилар. Цул тIехьагIа дагабоагIа бела а къенаш лийна дIеэскархой. Цар бадар сона цу хана кхо шекара бIалги совгIата тиша, фронташка гIолла лийнна лергаш дола хийн. Шекар-м цига днар аз. Цкъабакъда, лергаш а долаш хиина кий йоаярах, хIана а раьза ваш со сайна. Цу Iай чIоагIа какъаяргъяр сона из, тIом сецачул тIехьагIарча шерашка а сов хургьяр из-м, дерряга кIезига ма дарий цу хана...

ЦIакхка а дийлургдоаеш дагалатт сона сай даь сибат — цунна хьерчаь хиина хIамаш, дега юхке цун наькха тIа хиина хала чов. 1943 шера йасар соя са нанен на воецаш...

ДагадоагIа сона тхоай дезал Польшана юхаденнача Малхбузехьарча лаьтта баха дIабаха. Дака хайцар тхо Вроцлавана гаьна йоацача моттиге. Цига баха ухар тайп-тайпара бола нах, вIашин бовзар, неопача моттигага боалар. Шоай хулачох вIаши гIо дора — ишта па хиина йиш а яцар, сег шиий низаца лоархIаеергдацар шиъ де дезарех.

Цу хана дена дагалатт сона хьамсара Вроцлав, нийсагIа аьлча, цу хана цунах юхедиса хиинараш — чухийрца гIирсаш. кIорц йокъа, вIаштадаьла тIой, бой сенна гIийла лаьтта бIарахьажа унзаре хиина чухийрцача цIеной пенаш, улица наькъашка лаьтта йохаль тIема техника. Геттара къе яр цу хана город — цу шерашка тхо деррагаш а сайна вешта аьлча со, тха дезал, доплахой, беррага мохк хиинача тайпара къе яр. Амма Iалаьмате чIоагIа гIаддаха, раьза долаш дар тхо: тIом сецабар. хIаьта Польшага юханкхаьчадар дилла шиъ хиина даьтташ — човнаш ерзаш латтар, керда, маьрша вахар дилла дезар.

Са а са хьанара берий е биографешца кIезиге дац хронологически мехка вахарца нийслуш дараш. 1948 шера, вIашагIкхетара съезд е хиина Польски вIашагIхнийтта болхлой парта хьахилча, цхьоалагIча классе деша вихар со. Кхийнараш мехка боахам юхаметтаоттабе ухийтар парте. хIаьта тхо, бераш, дар царел тIехьаднса на ловш, тхоай низ ма кхоачча ноекъостал де гIертар тхо — улишаш цIенйора, вордингашта тIа а ехкаш дIахухьар бомбаша доладаьча цIеноех юхейиса кирпишкаш, дIалоахар тIемо кагдаьча хений оалаш, цул тIехьагIа город хьалъе доладелар, нийсагIа аьлча, нерда яр хьалъе. Темпаш цецвоаккхаш лакха яр.

Са безам бар лакхера Iочухьежача сай город миць тай ха. Со тIавуелар цIеной тхоенаш тIа, парнерча молагIа вола кIаьнк тIаьала вухьартгоацача лаккача хеваш тIа. Цул тIехьагIа самолетий моделаш е волавелар. Цу тайпара йола модель цIен тхов тIа а ваьина, айса дIахийцача, се цу тIа ватIаш сенна хеталора сова. Дукха ца говш боккъонца сигала яха волавелар, боккъонца йолча планерашта тIа а хуешаш. Из докиха хIама дар хье когаш а берзан лийнача моттигашка сигалара Iочухьежар. ХIара метр! Массехк шу даьлча космосе Польшана тIагIолла тIехьаоелаш а хийтар сона ишта хоза, шозза а хеталуш хиинар цхьатарра дар, амма масштабаш кхыяр.

1961 шера Демблинкерча эпсарий летни школе деша вахар со. Со ткъо шу даьнна хиина зIамсаг ма хьагар-кх цу хана Юрий Гагаринахи Герман Титовхи — массарел хьалха космосе а баха цигара Лаьттага Iочухьнйжарех! Цхьанна бесса а керта чу я йиш яцар цу тайпара ираз сай хургхиларах йола уйла, тешалуш сай ишта сий даргда аьнна...

Училище йастеькхар, отличи а йолаш дола диплом бе кхаьчар. истребителаш тIа сигала гIолла лела а лийнвавар. Цул тIехьагIа противовоздушни оборона бIуна гIулакх де хьоквавр. Амма сай Вроцлаве маст-миста хулар со — цига яхар са нана. хIаьта цуна лоаллаха яр Iалаьмате хоза йоI, Эмилия. 1965 шера сога ера из.

Шерагара шерага тоалора вахар — тхадар а Польше бахча беррагией дар а. Цул бахьан дар мохк мича бесса хилча а бе-башха ца хеташ бола нах да хилар, мохк дIахьалхашиохьа бахийта гIерташ беррагаш а хилар. Сона йола задани яр самолет дика лехка Iомавалари Даьхе лоралри.

1963 шера ПОРП мугIарашта юкъе вахар со. ХIаьта 1978 шера соах тийша а тайша Даьхено тIадиллар сона Климук Петраца цхьан космически полета юкъе дакъа лоацилга.

Цу шерре а керяюр со польско-советски доттагIала общества Кертерча управлене председатела заместителалла.

Фуд сона хетачох халкъа Польша 40 шу дизар? Из да деррига се вахар. Из да маьрша дахаш даькха 40 шу.

Динамични революциони хувпамех — социальни, технически, Iилман, идеологически, дукхача кхыча хувцамех — хьалдяза долча дувен тIа халкъий дегIаахар ца хала йиш яц Iалаьмате чоалхале. вIашдухьаленаш дукха йолаш, конфликташ. эккхам хилар кхерам болаш. Амма вай дицдалийта йиш яц, дуне из духхьал ракетий дуне а доацаш, нах бехаш дола дуне, прогресса, уйлай дуне хилар, из духхьал «ядерни боеголовкаш хьожаьча дIакхоачаеча» супер вай ханарча техника дуне хиина Iеш, да хилар. Уж тIахьежаю «хьежорган-м» нахи цар къахьегамо хьадаьраши ма дий. Цу гIулакха еннай вайна Память...

Тешалаш, космосера Iочухьежача цунна новкъа хургдола хIама мишта дулургда нахага аьнна хеталуш, селла хоза да шоана Лаьтта. Лаьтта — вай Нана. ХIаьта цхьан халкъо шоллагIчоа еш йола човнаш, низаш, етташ йола хIамаш Лаьтта шийна дIатIа ма эций. Цудухьа вай, цун къонгий декхар — Лаьтта лорадар, цу лаьттара машар ца бохийтар.

(Интерпресс — АПН).
Варшава.

КЕРДА ХОАМАШ

РЕСПУБЛИКА ХЬАЬШИЯ

Вай республике хьоашалгIа ена хилар Венгрерча Комаромски областера кагирхой туристически группа. Цунна яйзар Нохч-ГIалгIайчен хоза моттигаш, музеяш, из хилар Наурски районеи Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета Каспийский форда тIарча «Манас» яхача салаIара бавен.

Къаьстта а хьаьший терказ тIазар «Старогрознефть» НГДУ къахьегама сийлен музее, цун цхьолагIча буровой хиинача вIашагIкхетараша.

Комсомола Нохч-ГIалгIай обкоме хилар шин мехка областий кагирхой вIашагIкхетар. цар йийкъар кхувшбоагIараша коммунистически кхетам балара опыт. Хьаьшаша зизаш декхар В. И. Ленина памятника юкхе.

ХIаьта август бетта Венгре шоай доттагIий болча гIоргба вай республика кагирхой а.

ШКОЛЬНИ РЕФОРМА КХОАЧАШЪЕШ

Наурски района совхозана дикка боккха болх дIаболабаьб школьни реформа кхоачашъяре лостамех. «Советская Россия» яхачи совхоза хьалъеш я дешара мастерски бIарча комплекс; цар чу хургъя тайп-тайпара а дика кареерзалуш йола а техника. Цига дукхагIча дакъе кийчберба комсаш лелаераш. Комплексе хургъя 1—8 классашка деша беранта ханаргIа йола къахьегама кабинеташ, мастерскеш.

Ишта школьни реформана дуазадена кхаь школе вIашагIъехкай «Красное Знамя», «Наурский», «Северный» яхача боахамашка къахьегаргдола производственни звеньяш.

БОАХАМАШТА ГIО ДЕШ...

Вай республикерча совхозашка а колхозашка а укх деношка тIаккхийттаб керда студенчески къона ниэ. Царех бе ахкаш хана боахамашта гIо дергдола Орджоникидзерча горски юрта боахама института, Назранерча, Серноводскерча юрта боахама техникумий студенташ, декархой.

Укх шера горски институт чакх а яьккха Назрановски, Сунженски, Гудермесски районашка хьохабаьб къона специалисташ Хамхоев Руслан, Ханахмедов Турпал-Альмаз, Чумаченко Галина.

Кастта вай республика боахамий кхашка къахьега болалургба Кубанерча, Дагестанерча, кхычахьарча юрта боахама вузий студенташ.

Р. АЛИМОВ.

Ше ваь 60 шуи кхоллама ниъ дIаболабенна 45 шуи дизара юбилей хинначул тIехьагIа шиъ керда халхараш юкъедоагIа програмиа гойташ вар СССР халкъа артист, Социалистически Къахьегама Турпал Эсамбаев Махьмуд.

Оалаш ма хиллара, хьалхесса цай хаьта кхоачарт йоацаш шин дийнахь хьалйиза яр театрально-концертни зал.

Цу концерташка баьккхараша бIаргадайра аргаьнкха тоаьча програмашцара керда халхараш. Царна юкъе дар керда нохч - гIалгIай, испанески, «Латински Америка ритмаш», восточни, «Портняжка» яха халхараш.

А. БЕК.

Эсамбаев Махьмуда керда халхараш

СПОРТ

Штанга. Укх деношка Саратовски областерча Гагарин яхача городе хилар кагийча наха юкъе штанга айяра яхьаш. 60 килограмм дозал долча штангисташта юкъе цига чемпиона цIи яьккхар Гачаев Иваза. Двоеборье цо айир 225 килограмм.

Футбол. Чаккхьалар футболах ловзаш Нохч - ГIалгIайчен кубок яккхара аргIанара яхьаш. Ишта чакхдаьлар уж вIашагIкхетараш: «Нефтяник» («Октябрьнефта» НГДУ) — «Буровик» (Горячеводски УБР) — 2:0, «Монтажник» — ЧИГУ — 2:1, «Строитель» — «Машиностроитель» (Красный молот» завод) — 2:1, «Локомотив» (Грозный), Шерипова цIерагIа ГНПЗ — 4:1, «Урожай» («Пригородный» совхоз) — ГРМЗ — 3:0.

Аргунерча «Байнахаца» доаза безаш хинна Карабулакера футболисташ хьа ца бахкарех уж вIашаре лоархIаб.

АргIанара ловзараш хургда 22 юле.

Баскетбол. Чаккхьалий баскетболах кхалнах ловзаш «Спартак» яхача ДСО хьалхара моттиг яккхара яхьаш. Цига дакъа лоацаш яр производственни коллективай 11 команда. Укхаза дикагIа аьттув баьлар горпищеторга баскетболисткай.

ШоллагIа моттиг яьккхар Грозненски розничо - торгови объединеве команда, кхоалагIа праз «Автоспецоборудование» завода спортсменашка кхаьчар.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Брянски областе, кхаь республика доазонаш вIашагIкхетача — Российски Федераце. Украина Белоруссе — кхаь вошал леладеча халкъий викалий традициони вIашагIкхетар хилар.

Брянщинен, Гомельщинен Черниговщинен къахьегамхоша шоай толамаш дийцар, балхашка хьалха латтачар опыт йовзийтар. Цар выступленешка планета тIарча машара ю боакхо холора. Цiейна юкъе дакъа доацаш фольклорни коллективаш а яр.

СУРТА ТIА: ДоттагIала монумента хьалхашка цIей хьадсллар.

В. УГЛНИА сурт.
ТАСС фотохроника.

Суда залера

Косилка лочкъаяьраш

ХIанз оаха шоана дувцо лаьрхIа дола истори чIоагIа тамашийна да, нагахьа сална судебни приговор ца хилча, анекдот хетаргдолаш. Хала хете а, ала доагIа, - вохIама да. Цул совгIа, ер хиннадац кхыча мехкашка е воркI лоаш тIехьаша, ер хиннад Малгобекски района «Луч» яхача совхозе, нийсагIа аьлча, цун механизированан йолча отряде. Цу отряда начальник ва Хьасан Кудаевич Чеитиев, хIаьта механики — Висирсолт Назирович Гацаев. Хоаш ма дий, отряд механизированни хилча, механизмашца гIулакх доагIаш из хилар, вешта аьлча, юртбоахама агрегаташца. ХIаьта уж, «Луч» яхача винсовхоза директора А. Б. Томова кальхата тIара хоа вайна, из материально-бехктонхама болча нахага доал де дIаецна хиннаяц. Цунца цхьаза следователега денача кальхата тIа йоаз: «Луч» яхача винсовхоза юртбоахама техника юкъерча порядках мехотряда начальника (Х. К. Чеитиева) доал деш хиннай».

Из «юкъера порядок» фу бувзам болаш хиннай юртбоахама техника хила езача учеташа хIана шоана хоургда.

1981 шера июнь беттарча цхьан дийнахьа мехотрядера яйна дIаьлар... КС-21 яха косилка, цун мах бар 268 сома 23 кепиги. Из йигалцар баьдеча бус, гераш а кхуасаш, низагIа из йигаяр сийрдача дийнахьа. Саго цIогIа тоханзар дIаюгачарга, фу леладу оаш, аьнна. Саго оарц даккханзар, сенна довзкхар из, хьа мичай из, са мичай, пачхьалкхен ма йий.

...Ши шу даьлар... Вай лакхе ювцаш йола косилка хьакорайир командировке Малгобекски районе венача НГIАССР МВД оперативни болхлочоа. Из датташ хиннаяр гражданина Матиева коа. ТIаккха мехотряда начальник волча Х. К. Чаитиева аьлар: «...хаьво волча В. Бекмурзиева сога аьнна-дар, цхьаь ца вовзаш волча саго, тракторацца хьа а вена, из косилка дIайигар, аьнна. Аз из дийхар, хийттар, баккъда, коралзар. ХIаьта милице органашка аз из дIа а хайтанзар...»

Сенна хайтаргда цу тайпара лоацам боацаш дола хIама (пачхьалкхен хIама дециий из!) милице органашка! Из косилка йоацаш а йоахалург ма йий винсовхоза мехотрад-м... Сага ховргдац из яйналга а. Ха а ханзар.

Ши шу даьлар винсовхоза косилка йоацаш — бер яцар из, ведар яцар — баккъда, саго бIаргацIацкъам тоханзар...

Вешта, мишта яйнаяр-теш косилка? Мала яр из лочкъаяяр?

«Сельхозхимия» яхача районни отделенера мехотряде командировке вайта волча трактористо И. Картоева (хьаахагIа къоал бахьан долаш суд ль хинначо) «йийхай» из косилка мехавик волча Гацаевтара, сай Iатта йол хьакха воалар со, аьнна. Мишта ах аргда цуморчоа! Лургъя даьра-кх, дIайнга Iа, са мичай ер кхы, пачхьалкхен ма йий...

Аьшад — даьл. Лочкъа а ца еш, гуччахьа дIайигай Картоева косилка, тIаккха, шин гIулакх даьнвачул тIехьагIа, шиъ кое вIашгIа долиндь, доалакочун кое дIаоттаьй. ДIаотта ма йинге а — «винденнаяр». Ишта «йицъеная» хаьттай косилка 1983 шера милице болхо тIакхачачалца.

ХIаьта Гацаева «баркал» аьннад Картоева, винIийга гIолла бархI гума дIабе а делла. Ишта вIашкабера из зуламера го.

Следстви йолча хана Картоева аргда, сона-м хацар Гацаева сайга елхар пачхьалкхен косилка йий, аьнна. ХIаьта Гацаева, бIаргацIашкъам ца тохаш, оалаш буацартба, из косилка хьагуттьар со со вар, хIаьта 8 гума — аз Картоевгара нийцача запчастех денна дар, из косилка тоаеш аз дIахийтача запчастех, аьнна.

Ишта къамаьл дора вокхача шин къонахчо, лоархIаш болча дезалий даьша шоай зуламера гулакх дувцаш, следстве доткъам эцача хана. ХIаьта цар дийца «йийхар», «ехкар» пачхьалкхен имуществ лочкъаярах долча РСФСР Уголовни Кодекса статьяна яхача тайпара къостадир судо — царна доагIаш дола таIазар а деш.

Зулама кхол йар, закон вотдаьлар. Баккъда, цецвоаккхе е вгIалуташ а я. Малгобекски халкъа суде из дош къоастадеш, Гацаевен Картоевен балхаш даьча къахьегама коллективаша а кхыча гIулакхашкарча наха а лаьца хиина позици.

Официально йадаьча кахетаца судо хоаи бир Малгобекски межрайводжанала начальникаген Моздонски района «Украина» яхача колхоза председателаген Картоевен Гацаевен даьча зулама хьакъехьа. Цо дийхар из гIулакх къоастадар, судебни процессана ноакъостал дара.

Мишта из «къоастадаьд» шоана ховргда укх сахьате. Зуламхоша даьр хьагуча а даьнкха, судо шиъ ваIад дIакхайкаьчул тIехьагIа, Картоева керда оапаш вIашагIбехкар, ше Гацаевгара косилка мишта ийцай а юха дIа мишта еннай а, яхаш, бола. Цу тайпара чулоацам болча фаьлго укх тайпара чакхе йоалайир шийна тIехьа. «ХьалхагIа фу хиннад сона хац, баккъда, хIанз-м цхьанкха а во хIама дац са Картоеих ала», «Со кхеташ вац, цо из мишта даьд», «дIайнга езацар косилка, сенна югар цо из», «Айса гIалат даьлга сона кастта хайр», ишта кхы дIахо а.

ТIаккха суде общественни защитник волча ноя. Фаргиева къамаьл дир, цо дийхар судагара Картоев коллентивага кхетавейта дIавалар...

«Украина» яхача колхоза мелиораторай собрание цу гIулакха фу дийцад вайна хац, протокол ца хиларах. Баккъда, общественна защитника коа. Храмаша лаьца хиина позици шиъ коллега яр санна я. Нийса могадизар судо адвокатана дийцар.

Амма, цхьа хIама дус ца кхетар: фу уфет я-теш «Луч» яхача винсовхоза юртбоахама техникана леларе, нагахьа санна йоккха агрегат яйча а из оарцагIйоалаш ца хилча; яйналга а цунна ца ховш хилча?

Винсовхоза директор волча А. Б. Томова газетага гIоалла жоп делча фу дардешн цу хаттара?

Ю. КРИГЕР,
Нохч - ГIалгIай АССР юстици Министерства сектора кулгалхо.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

21 июль

С. М. Кирова цIерагIа культурни салаIерен парк. 9 сахьат даьлча дена болх беш хургъя аттракционаш. 10.00. «Шера бе са мохк» яха радиоконцерт. 13.00. Тайп-тайпара ловзоргаш сакъердаме викторинаши. 16.00. «Эрсийн нохч-гIалгIайн халкъашта юкъерча доттагIаена бувзамийн истори» яха лекци. 20.00. Мультипликациони фильмаш.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.00. «Унахцlено» яхача группа занята. 10.00. Болх беш я аттракционаши ловзоргий автоматаши. 17.00. «Йоакхача Даьхен эренашка гIолла» яха радиоконцерт. 19.30. А. Н. Островски цIерагIча Уральски драматически театра гастролаш. 19.30. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. «Массадоячун юрта махкба» яха лекци. Документальни фильмаш. 13.00. «Сакъердаме сахьат» яха утренник.

Пролетбата цIерагIа культура цIа. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 11.00. Болх беш да «Чебурашка» яха берий кинотеатр. 20.00. Болх беш я «Фантастрон» яха дискоклуб.

22 июль

С. М. Кирова цIерагIа культурни салаIерен парк. 9 сахьат даьлча дена болх беш хургъя аттракционаш. 17.00. «Советски эстрада седкъай» яха радиоконцерт. 13.00. Массови ловзараши викторинаши. 15.00. Духовой оркестра концерт. 20.00. Мультипликационни фильмаш.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.00. болх беш я аттракционаши ловзаргий автоматаши. 11.00. Болх беш я «Фаьлгийн приключенейн дунен тIа» яха киноклуб. 17.00. «Унахцlено» яха радиолектори. 19.30. А. Н. Островски цIерагIча Уральски драматически театра гастролаш. 19.30. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дисконлуб. 20.30. Хроникально-документальни фильмаш.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машиниаькъахой революце, тIема сийлен музей. «Грознера машиниаькъахой XI пятилетке» яха беседа. 15.00. Болх беш я «Къона ленинец» яха киноклуб. 16.00. Болх беш я аттракционаш.

ФЕ ХИЛА

Машинаш лехкараша корта бохабу маларащ мелар бахьан долаш. 36 хатар хулаш моттиг нийсъенна НГIАССР наькъашка укх шера июнь бетта: 3 саг вийнав, 41 чIоагIа лозаваьв. Менна волча водитело нхерам-ба мичча хана а автовари яр, из маьрша вац новкъа.

Транспорт лехкаш волчун нхетама алкоголо бу Iоткъам дIатехкача, гучадоал, цун цIеца нийна йола алкоголь (0,5—0,8 процент мара ца хилча а) кхоачам болаш йолга йоккха новкъарле яра цунна: боагIача тайпара теркам булаш шийна гуш долчоа а ханна а, реакци шортагIа хул, балха хьинар лохлу, вочча хьала тIа дерз син пхьанаш. Из бахьан долаш транспорт лехкаш бараш дукхагIа гIалатбувл, долчча тайпара гец царна бесаш а, къаьстта цIебар. Синпхьанаш вочча хьала тIа хиларо торо хилийтац лехкаш возчун транспорт езачча тайпара лелае: йоагIIача шортье а сихъе а. Менна болча водителаша дукхагIа долча даькъе сица лехк транспорт, машинашта юкъе хила еза юкъ лелаш, хьалха, уллув бувл, цIаьхха торнозаш етт... Цу морча хIамаша хулийт наькъашка хулаш дола хатараш.

МаьркIажа боад къовлабеннача хана Шелковской района Каргалинская яхача станице корта бохабу малар менна хиннача В. Г. Карпова ше тIавагIа мотоцикл тIатехай духьала йоагIача грузовика. Мотоцикл лехкаш хиинар а цунцара воасаикр а чIоагIа лозабаьб.

Республика наькъашка хIара кIира 30-ел совгIа менна бола водителаш сецабу. Царна гIодаш детт, административни [illegible] таIазараш ду. Ераш ба царех цхьабараш: С. Агадкаьян — СпецВАЗа слесарь, А. А. Алихаджиев — «Дялана» совхоза керттера агроном, А. Алхазов — 53-ча юкъерча школа хьехархо, В. М. Говданков — Сунженски ДРСУ тракторист, А. В. Дронякин — Грозненски автошкола инструктор, М. Мешиев — Центральни рынкера дуклохкар, В. Х. Хусиев — Шалински района «Зори Кавказа» яхача в/совхоза дахчанкхьар, ишта кхыбараш а.

Вай лакхе бийцача дукхагIчар 12 бетта салоIаргда транспорта тIа ца ховшаш.

ДIадахача кIирагIа (12—18 июле) НГIАССР наькъашка 21 автохатар хиннай: 8 саг вийнав, 23 — чIоагIа лозаваьв.

НГIАССР МВД ГАН.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 ИЮЛЬ

II ПРОГРАММА

18.50 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
19.00 — Кинохроника.
19.10 — Кхоана — махбеча болхлой ди. Нохч-ГIалгIай АССР-а махбара министра Г. В. Лопатина выступлени.
19.25 — Концерт.

22 ИЮЛЬ

II ПРОГРАММА

17.00 — Дешаркомита. Кинопрограмма.
17.50 — «Лоамаи Iуйре» яхача альманаха обзор (гIалгIай меттала).
18.05 — Кинежурнал.
18.25 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.35 — «1001 бийса» яха Ф. Амирова балет. Ленина орден лелаеча Азербайджански Пачхьалкхен академически операн балетен М. Ф. Ахундова цIерагIча театра спектакль.

РАДИО

21 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метт.).
7.35 — Хоамаш. Хаттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсийн гIалгIайн метт.).
8.35 — «Даьнъерий дикал лакхо хилара тIехьа» (нохчий меттала).
10.15 — «Керда Iалдамаш — вахаре!» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (эрсий меттала).
12.40 — Концерт (гIалгIай меттала).
13.00 — Венкийчарна берех лаьца! «Царах хургдолчех бакхтонхама вай да». Беседа (гIалгIай меттала).
15.15 — Концерт (эрсий меттала).
16.00 — Музыкальни почта (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — Эрве. «Мадмуазель Нитуш». Оперетта монтаж.
17.30 — Тха музыкальни галерея.
18.23 — Меттигерча композиторий вальсаш.

22 ИЮЛЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсийн нохчийн метт.).
7.35 — Хоамаш. Хаттам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана хоза хета эшараш» (эрсий меттала).
11.20 — Махбеча болхлочунтта хеталь йола музыкальни программа (эрсий меттала).
15.15 — Музыка (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIалье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллешца доттагIал дечтарна» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — ДоттагIален концерт.
18.40 — Мехкарий калам.
19.00 — Спектаклашцара музыка.

23 ИЮЛЬ

7.20 — «Хьунгьаш чуйцаре темпаш айе». Грозненски районера передача (гIалгIай меттала).
7.30 — Хоамаш. Хаттам (эрсий меттала).
8.15 — Передачай программа (эрсийн гIалгIайн метт.).
8.21 — «Автоинспектора бюллетень» (эрсий меттала).
8.31 — Iуйранара концерт (гIалгIай меттала).
9.15 — «ГIулакха тешаме хилар». Зарисовка (гIалгIай меттала).
9.30 — «Тхога язду». Кхаьнтий обзор (гIалгIай меттала).
9.45 — «Идеологически фронта бIухой» (нохчий меттала).
10.00 — Передачай программа. Хаттам (эрсий меттала).
16.01 — Микрофона хьалхашка да Нохч-ГIалгIай радион телевидени инструментальни ансамбли солисташи (нохчий меттала).
16.25 — «Лоаман хьачаь». Б. Чалаева повесть тIера дакъа (нохчий меттала).
16.40 — «Халкъа контроль болх беш я» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метт.).
18.30 — Реклама (эрсий меттала).
19.30 — «Кагиркой валар» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — И. Чупанов, «Дагестански композитор Хамзиев Мурад».
17.34 — Ачхой-Мартановски района художественни самодеятельноста дакъхьацарий концерт.
18.10 — Нохч-гIалгIай цунгьамаша халхараш.

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грозне хуцалуш моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 26—31, Грозне 29—31 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кховнен ломмен хуцалуш моркхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 15—20, дийнахьа 24—29 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Малиновски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-65-07; бехктонхама секретаря — 2-64-65; отделаш: партийни вахара — 2-64-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта бахама — 2-67-84; культура — 2-64-75; кисамей — 2-65-64; корректоршена — 2-69-66.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Малиновского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-65-07; ответственного секретаря — 2-64-65; отделы: партийной жизни — 2-64-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-67-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-65-64; корректорская — 2-69-66.

Газет арадувл шинарел, ереи, шоаттен деношка

СФ02297. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Малиновски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Малиновского, 92. Заказ № 3173.